

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA

V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Vojta Beneš – život a odkaz na severním Plzeňsku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Fojtíková

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 20. 4. 2019

.....
Adéla Fojtíková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce doc. PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D. za odborné vedení a podnětné rady. Dále bych ráda poděkovala vedení Základní školy Dr. Edvarda Beneše v Kožlanech za umožnění přístupu do tříd za účelem vytvoření praktické části bakalářské práce.

Abstrakt: Vojta Beneš byl český pedagog, politik, spisovatel a bratr prezidenta Edvarda Beneše. Jeho celoživotní dílo však zůstává upozaděno. Vojta Beneš se stal významným českým pedagogem nejen v českých zemích, ale také se věnoval výchově dětí českých krajanů v Americe před první světovou válkou. V USA se zaměřil na odbojovou činnost během první světové války. Po návratu se stal váženým školním inspektorem a poslancem a následně i senátorem. Na svou odbojovou činnost navázal během druhé světové války a částečně i během komunistického režimu. Celý život byl členem sociální demokratické strany.

V teoretické části bakalářské práce se zabývám životem Vojty Beneše s nejdůležitějšími okamžiky v jeho životě s cílem vytvořit stručný životopis. Částečně se snažím zdůraznit Vojtův vliv na Plzeňsku, proto se věnuji také jeho blízké rodině a rodišti. Dále se zaměřuji na jeho politickou činnost včetně dějin sociální demokracie. A nakonec zohledňuji jeho spisovatelskou činnost s regionální tematikou.

V praktické části zjišťuji, jaké povědomí o Vojtovi Benešovi mají děti na Základní škole Dr. Edvarda Beneše v Kozlancech, tedy v jeho rodišti. Průzkum proběhl formou dotazníků.

Abstract: Vojta Benes was a Czech teacher, politician, writer and brother of President Edvard Benes. His work of life remains diminished. Vojta Benes became an important Czech teacher not only in the Czech lands, but also he devoted to the education of children of Czech compatriots in America during the First World War. In the US, he focused on resistance activity during the First World War. After his return he became a respected school inspector and a deputy and subsequently a senator. He continued his resistance activity during World War II and partly during the communist regime. All his life he was a member of the Social Democratic Party.

In the theoretical part of my Bachelor thesis I deal with the life of Vojta Benes with the most important moments in his life with the aim to create a brief biography. I partly try to emphasize Vojta's influence on the Pilsen region, so I also focus on his close family and birthplace. Furthermore, I focus on his political activities, including the history of social democracy. And finally, I focus on his writing activities with regional themes.

In the practical part I find out what kind of awareness of Vojta Benes have the children at the Primary School of Dr. Edvard Benes in Kozlany, his birthplace. The survey was in the form of questionnaires.

Klíčová slova: Vojta Beneš, životopis, československý odboj, pedagogika, regionální literatura

Key words: Vojta Benes, biography, Czechoslovak resistance, pedagog, regional literature

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 HISTORICKÝ VÝVOJ RODNÉHO MĚSTA VOJTY BENEŠE.....	6
1.1 KOŽLANY V MODERNÍCH DĚJINÁCH.....	8
1.2 PAMÁTKY MĚSTA KOŽLANY A DŮM RODINY BENEŠŮ.....	9
2 ROD BENEŠŮ.....	11
2.1 RODINA MATĚJE A ANNY BENEŠOVÝCH.....	11
2.1.1 Sourozenci Benešovi.....	13
2.1.2 Edvard Beneš.....	14
2.1.3 Vztahy s bratrem Edvardem.....	16
3 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ VOJTY BENEŠE.....	18
3.1 ŠKOLÁK VOJTA BENEŠ.....	18
3.2 VOJTA BENEŠ PEDAGOG.....	19
4 PRVNÍ DVĚ CESTY DO AMERIKY.....	22
4.1 AMERICKÉ ŠKOLSTVÍ Z POHLEDU VOJTY BENEŠE.....	23
4.2 PODRUHÉ V AMERICE.....	24
4.3 ŽIVOTNÍ OSUDY PO NÁVRATU.....	27
5 TŘETÍ CESTA DO AMERIKY.....	29
6 POLITICKÁ KARIÉRA VOJTY BENEŠE.....	32
6.1 STRUČNÁ HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRATICKÉ STRANY.....	33
6.2 PÍSEMNÁ KORESPONDENCE S LUŽKEM PIKEM.....	35
7 VOJTA BENEŠ PROTI NOVÉMU REŽIMU.....	37
8 VOJTA BENEŠ KOŽLANSKÝ SPISOVATEL.....	39
8.1 NAŠE MAMINKA.....	39
8.2 ZA KOŽLANSKÝMI HUMNY.....	41
9 OSOBA VOJTY BENEŠE V POVĚDOMÍ DNEŠNÍCH ŽÁKŮ.....	43
9.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	43
9.2 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ.....	47
ZÁVĚR.....	49
RESUMÉ.....	51
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	53
SEZNAM GRAFŮ V TEXTU.....	I
SEZNAM PŘÍLOH.....	II

ÚVOD

Slavnými rodáky se může pyšnit téměř každá česká obec. Není tomu jinak ani ve městě Kožlany. Samotný bývalý československý prezident Edvard Beneš se v tomto městě narodil a strávil v něm své dětství. Nebylo tomu jinak ani u jeho staršího bratra Vojty Beneše. O Vojtovi Benešovi není mezi širokou veřejností velké povědomí. Tento státník, pedagog a odbojář proti nedemokratickým režimům byl a stále je ve stínu svého staršího bratra. Právě tomuto významnému člověku a jeho životním událostem se bude věnovat tato bakalářská práce.

Prvním podmětem pro zpracování této bakalářské práce se stala skutečnost, že k rodišti Vojty Beneše mám blízký vztah. Město Kožlany leží pět kilometrů od města Kralovice, které je mým bydlištěm a v Kožlanech žije část mé rodiny. Dalším aspektem se stalo to, že Vojta Beneš je poměrně zapomenutou osobností v našich dějinách, které není věnováno příliš pozornosti. Na prahu vzniku Československa stálo mnoho významných mužů a jedním z nich byl právě Vojta Beneš, jehož jméno není v této souvislosti příliš zdůrazňované. Nejen osobnosti jako Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš či Milan Rastislav Štefánik měli zásluhu na vytvoření svobodného státu. Byli to právě i drobní odbojáři, kteří v cizině i doma podněcovali národ svými proslovky a literární činností ke změně a revoluci. Vojta Beneš se svou odbojovou činností nepřestal ani v dobách, kdy naše země trpěla pod tíhou nacistického a komunistického režimu i přes nebezpečí persekuce jeho i rodiny. Stejně tak je opomíjena jeho bohatá literární práce, která se věnuje širokému okruhu témat, od vzpomínek na rodné město přes zkušenosti se Spojenými státy americkými po úvahové stati o pedagogice a politice.

Mým záměrem v této bakalářské práci je vytvořit ucelený životopis s nejdůležitějšími momenty a milníky ze života Vojty Beneše od jeho narození do samotné smrti. Dále se budu zaměřovat na literární dílo vztahující se na rodné město Vojty Beneše. Nakonec zjistím, jaké je povědomí o tomto rodáku mezi dětmi na základní škole. K tvorbě této práce využiji poznatky získané badatelskou prací.

Životní osudy Vojty Beneše nejsou zpracované v žádném velkém životopisném díle. Jeho život shrnují krátké novinové ústřižky věnované jeho životním jubileím či krátké texty, které se zabývají pouze určitými etapami jeho života. O životě Vojty Beneše byla sepsána pouze jedna diplomová práce v roce 2010, avšak je zaměřená především na jeho pedagogickou práci. Mou bakalářskou prací jsem proto věnovala vytvoření uceleného životopisu. V práci se věnuji všem důležitým událostem života Vojty Beneše, od jeho dětství

a život v Kožlanech, přes práci pedagoga, tři cesty do Spojených států amerických za účelem ho působení a práce v odboji, politickou kariéru, po literární tvorbu. Svou práci jsem zakončila výzkumem, který byl zaměřen na to, zda je Vojta Beneš známou osobností mezi žáky na Základní škole Dr. Edvarda Beneše v Kožlanech.

Pro splnění práce jsem vytvořila rešerši dosud veřejně přístupných pramenů v knihovnách a archivech zaměřených na život Vojty Beneše, jeho pedagogickou, literární a politickou práci. Následně jsem vyhledávala prameny věnující se jeho rodině, bratrovi Edvardovi Benešovi a rodišti, tedy Kožlanům. Velice nápomocná byla Vojtova díla mapující jeho život. Tato díla obsahují mnoho informací z osobního rodinného života i z pracovních cest a činností. Jednalo se o díla *Naše maminka*, *Za kožlanskými humny* či *Děti v bouři revoluce*. Antonín Bernášek, přítel Vojty Beneše sepsal roku 1925 dvaceti devíti stránkovou drobnou brožuru o životě Vojty Beneše do konce první světové války. Sloužila jako informační spis o kandidátovi ve volbách do Národního shromáždění.

Primární výzkum jsem prováděla v archivech. Navštívila jsem Archiv Národního muzea, Archiv Prezidenta České republiky a v neposlední řadě Archiv města Plzně. Nejrozšířenější fondu o Vojtovi Benešovi se nacházel v Archivu Národního muzea. Fond byl darován Ladislavem Klenkou, manželem dcery Vojty Beneše Hany Klenkové. Obsahoval především dokumenty z doby druhé světové války a z let 1945 – 1948. Ve fondu se nacházely Vojtovy paměti a deníky cest do Ameriky, dále také osobní korespondence s rodinnými příslušníky a lidmi spojenými s odbojem za druhé světové války, rukopisy Vojtových děl a záznamy z přednášek. V neposlední řadě fond obsahoval fotografie a novinové výstřižky. Především jsem využila výstřižky z dobového tisku a pamětí. V Archivu Prezidenta České republiky se nacházel fond mapující kariérní postup Vojty Beneše coby školního inspektora a poslední léta jeho života. Archiv města Plzně zahrnoval korespondenci s Ludškem Pikem. Krátký výzkum jsem také provedla v Městském muzeu Kožlany, kde se nachází expozice věnovaná Edvardu Benešovi. Zde jsem především objevila fotografie rodiny Benešových a původních podob budov spojených s životem Vojty Beneše v Kožlanech. Ve městě Kožlany, které jsem navštívila, jsem provedla fotodokumentaci.

Při koncipování práce jsem se setkala s několika problémy. Prvním se stala nesprávná datace dne Vojtova narození. V matrice je uváděn den narození 11. května a den křtu 12. května 1879. Ve většině literatury je však uváděn den narození 17. května. Po mém uvážení a konzultaci s vedoucí práce jsem se rozhodla držet se matričního záznamu, který se mi jeví jako stěžejní. Dalším problémem byla nečitelnost Vojtových rukopisů a také rukopisu

Ludřka Pika v korespondenci. Vyžadovaly vynaložení úsilí k jejich přečtení za účelem získání informací.

Svou práci jsem rozčlenila na devět hlavních kapitol. V první kapitole jsem se zaměřila na vývoj města Kožlany. Město Kožlany bylo rodným městem Vojty Beneše, proto mi přišlo důležité zmínit jeho proměny v průběhu historie od jeho založení po moderní dějiny. Také jsem do této kapitoly zahrнула stavební vývoj domu rodiny Benešových, ve kterém Vojta strávil své dětství. Tento dům je dnes významnou památkou města Kožlany.

Druhá kapitola se věnuje blízké rodině Vojty Beneše a její historii. Rodina Vojtu silně formovala a měla vliv na jeho budoucí zaměstnání. Touto formou jsem jí chtěla vyjádřit úctu za to, že dokázala vychovat v nuzných podmínkách tak velikého člověka.

Třetí kapitolou začíná životopisná část. Tato kapitola je zaměřena na mládí Vojty Beneše, na jeho školní léta, pobyt u bratra Václava a první roky v pedagogické praxi. Během svých prvních let coby učitel cestoval Vojta po vesnicích, kde na jeho názory měli vliv osobnosti českého učitelstva.

První dvě cesty do Ameriky je název čtvrté kapitoly. V této kapitole jsem vyzdvihla život Vojty Beneše v Americe trvající dvacet let. Kapitola se zabývá obdobím od prvního odjezdu v roce 1911 až po jeho návrat zpět do vlasti po první světové válce a navázání na pedagogickou práci ve vlasti.

Následuje pátá kapitola, která časově navazuje na kapitolu čtvrtou a mapuje třetí cestu do Ameriky během druhé světové války, kdy se Vojta věnoval protinacistickému odboji. Snažím se shrnout pět let života Vojty Beneše v Americe a jeho přednáškové turné.

Šestá kapitola je zaměřena na politickou kariéru Vojty Beneše v sociálně demokratické straně. Vojta zasedal jak v Národním shromáždění, tak v senátu. Byl vždy oddaný demokratické myšlence vedení země. V kapitole se snažím také stručně popsat dějiny sociální demokracie. V neposlední řadě jsem se zaměřila na jeho vztah s Ludřkem Pikem.

Sedmá kapitola je poslední kapitolou z životopisné části bakalářské práce. Tato kapitola mapuje poslední roky života Vojty Beneše jak ve vlasti, tak v Americe. Poslední roky Vojta Beneš strávil snahou přesvědčit krajany o nepoctivosti komunistické strany a o důležitosti demokracie.

Osmá kapitola je poslední teoretickou částí. V této kapitole se věnuji regionální literatuře Vojty Beneše, která je zaměřená na město Kožlany, čímž jsem se pokusila dokázat jeho láskyplný vztah k rodišti a rodině, i když v Kožlanech často nepobýval.

Poslední kapitola je praktickou částí bakalářské práce. Jedná se o vyhodnocení výsledků ze zadaných dotazníků žákům v 7. a 9. třídě na Základní škole Dr. Edvarda Beneše. Cílem výzkumu bylo zjištění povědomí o Vojtovi Benešovi, jeho rodině a slavných rodácích mezi žáky.

1 HISTORICKÝ VÝVOJ RODNÉHO MĚSTA VOJTÝ BENEŠE

Kožlany jsou malé město ležící v Plzeňském kraji pět kilometrů severovýchodně od města Kralovice. Leží ve směru na město Rakovník. Městečko čítá na 1 400 obyvatel. Název města můžeme dohledat v roce 1238 ve tvaru Coslan. Postupem času se název vyvíjel a počesťoval a dnešní podobu datujeme do roku 1654.¹ Také se s oblibou tvrdí, že název byl odvozen od jména *Kozí lány*.

Začátek historie města Kožlany oficiálně spadá do jedenáctého století, kdy na naše území přišli Hedčané.² Jejich existenci dokládá již Kosmas ve své *Kronice české*. Za vlády Břetislava I. osídlili území, které jim kníže sám určil, tak se dostali i na Kožlansko. Hedčané obývali na řece Javornici území mezi obcemi Čistá, Kralovice a Krakov. Hypotetickým opevněným centrem na Javornici bylo hradiště Deliba. Toto místo leželo přibližně sedm kilometrů od města Kožlany u paty vrchu Hradiště. Hedčané byli do 13. století poměrně svobodným rodem. Ztrátu jejich velké svobody způsobila kolonizace za králů Přemysla Otakara I. a Václava I. Nejstarší raně středověkou ves situují historici nad Kožlanský potok, do míst, kde dnes stojí kostel svatého Vavřince.³

O Kožlanech ve středověku se stále můžeme dočíst jako o vsi. V té době spadala po hrad Křivoklát, který byl hradem královským.⁴ V roce 1230 však král Václav I. přenechal ves plaskému cisterciáckému klášteru. Jenže již v roce 1238 se opět ves dostala do rukou krále. Václav I. chtěl využít přilehlé lesy pro svou potřebu, a to především pro lov. S lovem byla spojena výstavba loveckého zámku Angerbach. V této době byl také vystavěn kostel svatého Vavřince.

Po vymření přemyslovského rodu po meči získal Křivoklátsko, a tím pádem i Kožlany Vilém Zajíc z Valdeka. Ves se dostala do správy člena Vilémovy družiny Oty. Ota získal od krále Jana Lucemburského v roce 1313 povolení vystavět v místě vsi městečko. Městečko se rozrostlo o nové usedlosti na terasách kožlanského potoka a o usedlosti vystavěné podél návsi. Toto rozšíření přivedlo do Kožlan nové osadníky. V roce 1339 vznikl

---

¹VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

²Hedčané byli rod z Polska pocházející od hradiště Hedž. Byli vyspělý kmen s vlastní samosprávou, soudnictvím i právem a vyznávali křesťanskou víru.

³VLČKOVÁ – Jitka, NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

⁴BUKACHOVÁ, Irena – FÁK, Jiří – FOUČEK, Karel. *Severní Plzeňsko I: historicko-turistický průvodce (č. 6) = Landkreis Pilsen Nord I. : Historisch-Touristischer Führer (Nr. 6)*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1996. 190 s. ISBN 80-901877-1-4, s. 51.

Rakovnický kraj a Kožlany se staly jeho součástí.⁵ Oficiální status městečka získaly Kožlany 17. července 1351, kdy jim Karel IV. povolil konání týdenního trhu. Na tuto výsadu navázala práva další, například výstavba šibenice a pranýře. Začala se rozvíjet řemesla. Do smrti Václava IV. spravovali Kožlany přímo čeští králové.⁶

V roce 1422 dal Zikmund Lucemburský ke správě hrad Křivoklát a Týřov Aleši Holickému ze Šternberka za jeho zásluhy proti husitům. Během husitských válek byly Kožlany několikrát drancovány. V roce 1430 mělo dokonce dojít k poničení kostela a manského dvora požárem. V roce 1454 se Kožlany vrátily zpět do rukou krále Ladislava Pohrobka.

Jiří z Poděbrad daroval hrad Týřov, městečko Kožlany a další vsi Joštu z Enseidle. Vladislav II. Jagellonský povolil městečku vystavět pivovar a následně mu udělil erb, který dodnes slouží coby oficiální erb města. Henrych Týřovský nechal v 15. století opravit zdevastovaný kostel svatého Vavřince. V roce 1558 připadly Kožlany Albrechtu Týřovskému a následně Joštu II., který zde nechal zřídit děkanát.⁷

V 16. století se Kožlany vyvíjeli především po stránce řemeslné. Kožlany měly vlastní pivovar a fungovaly zde i cechy, jako například řeznický, hrnčířský, krejčovský, řeznický a také cechy smíšené. V roce 1578 dostal městečko do správy rod Lobkoviců od císaře Rudolfa II. Lobkovicové neměli Kožlany v držení dlouho. Ve správě se vystřídalo více šlechtických rodů, až nakonec získali panství zpět do své správy v roce 1601 Tyřovští. Díky nim získaly Kožlany právo pořádat jarmarky⁸ a začaly vyrovnávat se větším městům svou prestiží.

I přes náklonnost Jakuba Týřovského k stavovskému povstání bylo město ponecháno ve správě Týřovských a pánem se stal tehdy ještě nezletilý Jakubův syn Adam. Město z počátku nebylo třicetiletou válkou zasaženo nikterak silně. Jediný větší problém představovaly loupežná přepadení a odvádění vysokých kontribucí. Ve třicátých letech se prohloubila vojenská aktivita a na Kožlansku se denně pohybovali vojáci. Tato skutečnost se odrazila v řídnutí zásob potravin. V roce 1639 vpadla do Čech švédská vojska, která

---

⁵VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

⁶Tamtéž.

⁷Tamtéž.

⁸Jarmark byl výroční trh. Jednalo se o nejvyšší formu obchodu, kterou se město dostalo do podvědomí vzdálenějších obchodních míst. Trval vždy několik dní. Cizí prodejci získali ochranu města, ale museli se řídit místními pravidly a své zboží museli nechat překontrolovat.

drancovala kraj, a lidé se báli o své bezpečí. Po válce se městečko snažilo ekonomicky zotavit. Byly zakládány nové cechy, například řeznický.

V roce 1701 získal Kožlany rod Lažanských. Marie Gabriela Lažanská vydala řád, podle kterého museli kožlanští obyvatelé posílat své děti do školy. Následně po smrti hraběnky spadla polovina chříčského panství pod ústav šlechticů U svatých Andělů a druhá polovina pod její děti. V roce 1786 zasáhla městečko tragédie ve formě požáru, při kterém byla zničena fara, kostelní věž, několik domů a byly roztaveny zvony.

V devatenáctém století došlo především k velkému rozvoji řemeslné výroby. Silně se začalo rozvíjet především hrnčířství. Od roku 1850 patřily Kožlany pod město Kralovice, kde vzniklo okresní hejtmanství. Kožlany se silně rozrostly a dosáhly vyššího postavení.⁹

1.1 KOŽLANY V MODERNÍCH DĚJINÁCH

Na počátku dvacátého století se již můžeme setkat v dějinách města Kožlany s příjmením Beneš. Poté, co v Kralovicích vznikla obecná škola, začali se snažit i kožlanští o stejný cíl. V roce 1909 Vojtěch a Edvard Benešovi silně podporovali tuto snahu a snažili se pro zřízení školy vytvořit odrazový můstek. Toto počínání bylo úspěšné v roce 1911, když byla v Kožlanech zřízena měšťanská dívčí škola.

Dva roky před vypuknutím války proběhlo u Kožlan vojenské cvičení rakousko-uherské armády. To bylo uvítáno obyvateli vřele. První muži povolání do války odjížděli již den po jejím vypuknutí na frontu. Následně došlo k zabavení koní ve prospěch armády, byly vydávány potravinové lístky, cena potravin stoupala. V Kožlanech byl zřízen lazaret. Ženy, které zastávaly práci mužů, se začaly bouřit proti kralovickému hejtmanství. Nakonec se vypravily v srpnu 1916 do Kralovic, kde chtěly jednat. Tam však na ně čekalo četnictvo a byly rozeznány. Ve válce zemřelo třicet šest kožlanských občanů.

Po válce se město potýkalo s finančními problémy. Začali se však znovu stavět domy a Kožlany se rozrůstaly. Celkově se městečko začalo zvelebovat a zkrášlovat. V roce 1929 zasáhla město hospodářská krize. Mnoho lidí přišlo o práci, lidé se potýkali s chudobou. Městu pomohly charitativní akce i peněžní dary od státu. Začaly vznikat kulturní a tělovýchovné spolky, jako Sokol, Beseda či hasiči. Zvláště oblíbená byla amatérská divadelní představení.

Před druhou světovou válkou přišli na území Kožlan opět vojáci. Probíhal zde vojenská cvičení, během kterých si vojáci stěžovali na nekvalitní stravu a špatné ubytovací

---

⁹VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

podmínky.¹⁰ Kožlany se staly útočištěm pro občany prchající z okupovaného pohraničí. Muži byli odváděni do války. Krutá zima v roce 1941 přinesla neúrodu a vymírání lesních zvířat. Nebyly sjízdné silnice a kvůli neschopnosti topit byla omezena školní výuka. Byly sníženy přiděly potravin a byla zavedena kontrola hospodářských zvířat. Atentát na říšského protektora přivedl do Kožlan německé vojáky, kteří je důkladně prohledali. Po vyhlazení obce Lidice měli kožlanští strach o své životy z důvodu, že město bylo rodištěm bývalého prezidenta Edvarda Beneše. Leden 1943 znamenal pro Kožlany další ztrátu obyvatelstva, a to následkem transportu židovských obyvatel do Terezína. Zpět se vrátila jen jedna rodina. Příbuzní Edvarda Beneše se také nevyhnuli persekuci. O život přišla jeho neteř. Od roku 1944 začali do města přicházet Němci, kteří opouštěli území obsazované Rudou armádou, kterým se přezdívalo *národní hosté*¹¹. Osvobozování přišlo v květnu 1945. Na rodném domě doktora Beneše byl vyvěšen nápis v angličtině *Vítáme vás*. Následně byl také stejný nápis v azbuce, neboť demarkační linie vedla západně od města. Generál George Smith Patton si v Kožlanech prohlédl místa spojená s Edvardem Benešem.¹²

Po druhé světové válce se začalo město vracet zpět do zajetých kolejí a poměrně rychle se mu podařilo zkonsolidovat. Začala iniciativa k založení muzea dr. Edvarda Beneše. Současně vznikaly zaniklé spolky. V roce 1952 bylo založeno v Kožlanech JZD. Srpen 1969 zasáhl také i toto malé město. Tanky Varšavské smlouvy projížděly Kožlany. Obyvatelé se však zdrželi jakémukoli vystavování pro i protisovětských hesel a zůstali neutrální. Od sedmdesátých let došlo k rozsáhlým výstavbám a modernizaci. Revoluční přelomový rok 1989 přinesl do Kožlan snahu o podnikání. Kožlany se také dočkaly funkčního vodovodu s pitnou vodou, který po celou dobu moderní historie městu scházel. Město se dále rozrůstalo a stále rozrůstá. Kožlany se staly moderním prosperujícím městem.¹³

1.2 PAMÁTKY MĚSTA KOŽLANY A DŮM RODINY BENEŠŮ

Město Kožlany nemá o památky nouzi. Z pohledu běžného návštěvníka se může jednat pouze o užitkové budovy, avšak pro obyvatele města jsou to významná místa jejich historie. K těm atraktivnějším místům patří například židovský hřbitov, nebo kostel svatého Vavřince. Ten byl vystavěn ve slohu gotickém za krále Václava I. Gotické prvky se

¹⁰VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

¹¹BUKAČOVÁ, Irena – HUS, Miroslav – ROM, Karel. *Škoda lásky*. Mariánský Týnec: Machart, 2016. 223 s. ISBN 978-80-87185-22-3, s. 92.

¹²VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

¹³Tamtéž.

zachovaly v klenbě presbyteria. Kostel byl v osmnáctém století přestavěn do barokní podoby.

Pro moderní dějiny je zajímavý především dům rodiny Benešových, tedy rodný dům Vojty Beneše. Dům nese číslo popisné 101 a pochází z poloviny devatenáctého století. Dnešní podoba se od původní liší. Pod jednou střechou byly vedle obytné místnosti i chlévy.¹⁴ Kryla jej došková střecha. Stodola byla přistavěna v roce 1890. O deset let později došlo k velké přestavbě. Vzniklo nové průčelí domu se středním průjezdem, který je dodnes zachován. Místo sousedního domu, který byl zbourán, bylo dostavěno křídlo s chlévy. Tato část byla dostavěna za Bedřicha Beneše, nejmladšího bratra Vojty. V levé části vznikl krámk. Obytné části byly odděleny od chlévů průjezdem. Ve třicátých letech dvacátého století obývala místnost pro obchod firma Baťa a.s., díky níž došlo k modernizaci obchodu. V roce 1947 se budova rozrostla o vedlejší stavení s číslem popisným 103, který byl zbourán a v šedesátých letech vyrostla přístavba. Také vznikl přístavek do patra. Dům je dnes kulturní památkou.¹⁵

---

¹⁴Tamtéž.

¹⁵Tamtéž.

2 ROD BENEŠŮ

Rod Benešů můžeme vystopovat v matrice od druhé poloviny 17. století.¹⁶ Jeho předci byli znevolněnými rolníky, vyznávali katolickou víru. Od katolictví se odtrhl právě Vojtův otec Matěj Beneš, který byl zapřísáhlý vyznavač Jana Husa. Na živobytí si vydělávali jako řemeslníci ve městech nebo živnostníci.

Původ Vojtových rodičů náleží do rodu Benešů ze vsi Šlovice na Křivoklátsku. Beneš z Pístného, známý spíše pod přízviskem z *Husy*, je první dohledatelný Beneš na Kralovicku¹⁷. Vlastnil tvrz přímo u vsi Šlovice a stál po boku Jana Žižky z Trocnova během husitských válek. Ve Šlovicích bydlely tři rodiny Benešů. Jedna z rodin se odstěhovala do Tříman. Právě odtud pocházel Vojtův otec Matěj. Josef Beneš, Matějův otec, koupil ve vsi grunt. Josef Beneš byl český písmák. Svou pozornost zaměřil na krajské pověsti a biblické příběhy. Jeho žena však brzy zemřela a Josef se znovu oženil. Grunt měl zdědit nejstarší syn z druhého manželství Josef.

Rodina Vojtovy matky pocházela ze Šlovic, stejně jako rodina otce. Rodiče Anny Benešové, Jan a Kateřina, přišli do Kožlan na grunt Janova otce. Rodiče Kateřiny pocházeli z Kralovic. Otec Anny Jan byl pravděpodobně první žijící Beneš v Kožlanech a zakladatel kožlanského rodu Benešů.¹⁸

2.1 RODINA MATĚJE A ANNY BENEŠOVÝCH

Vojta pocházel z velké a početné rodiny. Jeho matka povila na svět deset dětí. Dvě ratolesti však zemřeli v brzkém věku, jmenovaly se Albert a Cilka. Rodina zprvu žila skutečně skromně. Díky otcově tvrdé práci si ale začali žít lépe a stali se váženými občany města. Ani maminka nezůstávala pozadu a nebála se vzít za práci. Celá rodina se stala aktivními členy Sokola v Kožlanech, který založil Vojtův starší bratr Václav Beneš.

Otec Matěj Beneš se narodil 20. února 1843 v Třímánech na Zbirožsku manželům Anně a Josefovi Benešovým jako nejstarší syn. Jeho předci byli svobodnými sedláky ze vsi Šlovice na Křivoklátsku. Jeho život byl vyplněn těžkou dřinou a snahou o uživení velké a početné rodiny. Přestože byl nejstarším synem, grunt nedostal a se svou ženou Annou tak hospodařili na jejím gruntě v Kožlanech. Svou ženu oslovoval *Nanyňko*. Jako milující otec

---

¹⁶NOVOTNÝ, Karel. *Člověk Edvard Beneš: čtení o druhém prezidentovi*. Praha: Dita, 2006. 205 s. ISBN 80-85926-43-1. S. 12.

¹⁷JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov, s. 39.

¹⁸Tamtéž.

chtěl dopřát svým dětem kvalitní vzdělání. Dokonce si pronajal obecní cihelnu, kde vyráběl a prodával cihly. Nakonec si otevřel obchod se smíšeným zbožím. K dalším obchodním počínům patřily obchody s obilím. Obilí kupoval, odvážel jej do Plzně a odtud přivážel obyvatelům Kožlan různé zboží.¹⁹ Matěj Beneš stále zvětšoval své pozemky, z vyžehněných 17 stychů se dostal v roce 1900 na 36 stychů.^{20, 21} Své postavení vytáhl až na příslušníka kožlanské honorace. Stal se také členem výboru kožlanského pravovárečného pivovaru. Matěj se dožil 67 let, zemřel v Brandýsu nad Labem 15. října 1910²², kde žil právě u Vojty. Jeho pracovitost Vojta značně obdivoval, s úctou o tatínkovi psal v díle *Naše maminka*.

Vojtova matka Anna Petronila Benešová se narodila roku 1841 do pětičlenné rodiny. Rodinu stihla tragédie. Anniny dva bratři tragicky přišli o život, a tak rodina Benešových neměla mužského potomka. Anny sestra Antonie se provdala do pěti kilometrů vzdálených Kralovic. Anna zdědila chalupu a stala se tak vhodnou nevěstou. Jejím prvním nastávajícím byl Hueber, žihelský občan německého původu. To se však nezamlouvalo jejímu druhému bratranci Matějovi Benešovi. Nakonec Anna skončila v náručí Matěje.²³

Její láskyplnou výchovou prošlo 10 dětí. Šlo jí především o jejich štěstí a dobré vychování. Vojta na ní vzpomínal jako na milující matku, která až do své smrti sledovala počínání všech svých, byť dospělých, dětí. Přenesla se i přes skutečnost, že její synové nevyznávali katolickou víru, stejně jako ona. To že Anna Petronila byla skutečně svými dětmi milována, nám dokazuje samotný fakt, že Vojta jí věnoval celé jedno dílo *Naše maminka*. Anna skonala 19. ledna 1909 a je pohřbená na kožlanském hřbitově.²⁴

---

¹⁹KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA.

²⁰Tamtéž.

²¹Délka jednoho stychu se rovnal dnešnímu 0,287732 hektaru.

²²JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov.

²³KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA.

²⁴JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov.

2.1.1 SOUROZENCI BENEŠOVI

Václav Beneš

Václav Beneš narozený 26. září 1865 byl nejstarším synem manželů Benešových. Jméno dostal po svatém Václavu.²⁵ Václav byl inteligentní a jeho otec u něj často vyhledával rady o hospodaření. Často se také staral o mladšího Vojtu. Jeho otec se značně snažil, aby se Václav dostal na studia, což se také povedlo. V roce 1877 nastoupil na studia do Prahy. Po maturitě dostal místo učitele na Chříči. V této vsi stál u vzniku hasičského sboru a jednoty Sokol v Kožlanech. Po této kariéře se vrátil zpět do Prahy, kde se věnoval učitelské praxi. Následně se oženil a se svou ženou měli dva syny. Zlomovým bodem byl rok 1946, kdy začal působit jako československý konzul v San Francisku.²⁶ Zemřel 26. dubna 1919 v Praze, kde má také můžeme najít jeho hrob.²⁷

Společně s Edvardem a Vojtou je jeden z veřejně známých sourozenců Benešových. Václav se postavil do čela učitelstva. K jeho novinářské kariéře řadíme vykonávání postu redaktora a vydavatele časopisu *Multum*, který se zabýval těsnopisem. Také byl členem realistické strany a následně strany sociálnědemokratické.²⁸

Regina Hoppová, rozená Benešová (7. listopadu 1867 - ?)

Regina Hoppová byla celý svůj život ženou v domácnosti. Jako mladá dívka pomáhala matce s výchovou mladších sourozenců. V 17 letech se provdala za Antonína Hoppa, se kterým se odstěhovala do Prahy.

Jan Beneš

Jan Beneš se narodil 31. srpna 1870. Své jméno Jan získal po Mistru Janu Husovi. Poté, co dokončil povinnou školní docházku na základní škole, se začal učit na truhláře. Jeho další osudy se formovaly v Americe. Jan odmítl bojovat v rakouské armádě a odjel do Milwaukee. V Americe se živil jako dílovedoucí ve svém oboru. Datum jeho smrti je neznámé.²⁹

²⁵NOVOTNÝ, Karel. *Člověk Edvard Beneš: čtení o druhém prezidentovi*. Praha: Dita, 2006. 205 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-85926-43-1, s. 12.

²⁶KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA.

²⁷JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov, s. 42.

²⁸KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA, s. 33.

²⁹JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov.

Barbora Judita

Barbora Judita se narodila 4. prosince 1872. Jak již bylo výše zmíněno, její otec si otevřel obchod, kde právě Barbora pracovala. Později se provdala za Františka Vožeha z Kožlan. Ten se stal se později starostou Kožlan. Spolu měli tři děti. Nejmladší Emíliu Kubátovou dostihla hrůza druhé světové války. Byla popravena v Osvětimi 16. listopadu 1943. Barbora Judita zemřela 28. května 1940.³⁰

Bedřich Matěj Beneš

Bedřich se narodil 19. února 1875. V pramenech se můžeme dočíst, že Bedřich Matěj odjel ve čtrnácti letech do Plzně. Zde se měl učit obchodu. Studia ale ukončil předčasně, protože se k němu mistr choval hrubě. Jednou se vrátil z učení domů zakrvavený. Svě vyučení dokončil u židovského obchodníka. Jeho otec připravoval svůj obchod pro Bedřicha.³¹ Díky Bedřichově podnikavost se obchod velice zvedl a stal se největším obchodem v Kožlanech.³² Poté, co skonala maminka, odjel Bedřich se svou ženou do Plané nad Lužicí. Před tím ještě prodal rodinný grunt. Zemřel 26. srpna 1939.

Ladislav Beneš

Předposlední potomek přišel na svět 26. června roku 1881. Po ukončení základního vzdělání se vyučil zámečnickem v Plzni. Poté, co ukončil praxi coby tovaryš, přihlásil se na průmyslovou školu. Po ukončení studia získal funkci mistra a později se dostal na post úředníka v ČSD.³³ Jeho život skončil předčasně po nehodě na motocyklu. Ladislav zemřel 16. dubna 1931.

2.1.2 EDVARD BENEŠ

Bezesporu nejznámějším sourozencem Vojty Beneše byl druhý československý prezident Edvard Beneš. Ten se narodil 28. května 1884 v Kožlanech³⁴. Byl nejmladší bratr ze všech sourozenců. Edvard vystudoval Gymnázium na Vinohradech v Praze a poté Filosofickou fakultu na Karlo-Ferdinandově universitě. V Praze udržoval stálý kontakt se

---

³⁰KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA.

³¹Tamtéž.

³²HITCHCOCK, Edward Bering. *Zasvětil jsem život míru*. 6. vyd. Praha: Jaroslav Podroužek, 1948. 328 s. ISBN 80-903184-8-7. S. 281.

³³*Rod Benešů* [online]. Městské muzeum Kožlany. Poslední změna 21.06.2014 16:03 [cit. 13. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.muzeumkozlany.cz/news/rod-benesu/>.

³⁴NOVOTNÝ, Karel. *Člověk Edvard Beneš: čtení o druhém prezidentovi*. Praha: Dita, 2006. 205 s. ISBN 80-85926-43-1.

svými bratry Vojtou a Václavem, kteří jej přivedli do kruhů intelektuálů. Na universitě navštěvoval přednášky Tomáše Garrigue Masaryka, které jej velmi ovlivnily. V roce 1905 se rozhodl pro cestu do Francie, kde pokračoval ve studiu na Sorbonně. Pomalu také začal přispívat do Práva lidu. V roce 1906 odjel do Londýna, odkud přispíval cestopisnými články do Práva lidu. Během následujících dvou let se přesunul do Berlína a pak opět zpět do Francie, kde složil zkoušky. Následně v Dijonu složil doktorskou zkoušku, která mu v Praze nebyla uznána, a tak následně v Praze o rok později získal doktorský titul z filosofie na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Téhož roku jej čekala ještě jedna šťastná událost, a to sňatek se svou snoubenkou Annou Vlčkovou. Anna si změnila své jméno na *Hana*. Důvodem byla Edvardova zakázaná láska z mládí, která byla nositelkou jména Anna. Několik let se živil jako učitel a následně i přednášející na vysoké škole.

Edvard Beneš se během první světové války aktivně podílel na organizaci vnitřního odboje zvaného Maffie. Během války úzce spolupracoval s Tomášem Garrigue Masarykem a Milanem Rastislavem Štefánikem. Jeho hlavním útočištěm se stala Paříž, odkud řídil Maffii. Stal se generálním tajemníkem Československé národní rady. Také stál v čele zahraničního protirakouského odboje.

Během první republiky stál po boku prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Byl hlavním mluvčím naší delegace během Pařížské mírové konference, ve které se řešila především otázka československých hranic se sousedními státy. Z jeho dalších funkcí můžeme jmenovat předsednictví vlády, post poslance v parlamentu či místopředsednictví České strany národně sociální. 18. prosince 1935 se stal druhým prezidentem Československé republiky poté, co abdikoval tehdejší prezident Tomáš Garrigue Masaryk.³⁵

Ve své funkci však dlouho nezůstal. Již 5. října 1938 byl donucen nacistickou mocí k abdikaci. Následně se svou chotí odstěhoval do Londýna. O svém odchodu zpravil i svého bratra Vojtu, se kterým udržoval neustálou korespondenci. Mnozí viděli v jeho odchodu zbabělost. Beneš byl zprvu v ústraní. Postupně se však dostal do čela československého zahraničního odboje. 18. července 1941 byla uznána československá exilová vláda Velkou Británií.³⁶ Dalším Benešovým diplomatickým krokem byla snaha o zrušení mnichovské dohody, k čemuž došlo v letech 1942 až 1944. Po tomto triumfu se však Beneš opět stal terčem kritiky, a to kvůli spojenecké smlouvě se Sovětským svazem v prosinci 1943.

---

³⁵Tamtéž.

³⁶Tamtéž, s. 121.

Pozdější kritici viděli kontinuitu mezi touto smlouvou a událostmi po roce 1948. Beneš si však od ní sliboval zamezení vměšování se Sovětského svazu do záležitostí Československé republiky. Manželé Benešovi se do vlasti vrátili 16. května 1945, prezidentem byl zvolen 19. června 1946.³⁷

Následně přišel neblaze známý čtyřicátý osmý rok. Do čela vládních složek se dostali komunisté. Po nátlaku komunistů přijal prezident Beneš demisi ministrů. Edvard se dlouhodobě potýkal se zdravotními potížemi a jeho stav se zhoršoval. 7. června 1948 abdikoval, následně zemřel 3. září 1948 v Sezimově Ústí.³⁸

2.1.3 VZTAHY S BRATREM EDVARDEM

Ze zdrojů je patrné, že vztah mezi Vojtou a Edvardem byl chladnější, především v dospělosti. Vojta byl upozaděn svým bratrem v politice. Během první světové války fungoval jako spojka mezi ním a Tomášem Garrigue Masarykem. Postupem času však začala klesat jeho důležitost z pohledu prezidenta Beneše, což Vojta nese velmi těžce. Prezident si kolem sebe vytvořil skupinu lidí, která pro něj vykonávala všemožné úkoly, a tak již Vojta nebyl potřebný. Ve svých deníkových zápisech mezi lety 1941 a 1942 mu vyčítal, že jej vytlačil ze svého osobního i politického života. Byl přesvědčen, že jej Edvard nenávidí, protože v něm vidí politickou konkurenci. Mrzelo jej, že pro Edvarda, jakožto jeho bratra, není na prvním místě.

„Dr. Beneš pronesl 15. III. řeč domů. Vzkázal v lednu 1939, že Hitler chystá útok na Polsko a obsadí nás. Učinil to písemně. Proč mi nevzkázal, abych prchl, když v podzimu 1938 mne dovedl poslat do USA?“³⁹

Přirovnával bratra Edvarda své matce, která byla podle Vojty hodná, ale slabá. V sobě naopak vidí svého silného a tvrdě pracujícího otce.

Vztah Vojty a Edvarda během války se nijak zvlášť neprohloubil. Korespondence mezi nimi byla pravidelná, avšak plná formálních informací. Občas se dopisování zdrželo pro přílišnou pracovní vytíženost obou stran. Bratři společně především řešili politické záležitosti. Probírali postup československých vojáků, formování exilové vlády, či Edvardovo postavení v očích československého lidu a politiků. Z mého pohledu byl jejich vztah až úřednický, nikoliv bratrský. Možná to způsobila jejich silná politická angažovanost

³⁷BUKAČOVÁ, Irena. *Edvard Beneš: 1884-1948*. Kožlany: Městský úřad, 1994, s. 11.

³⁸HANZAL, Josef. *Edvard Beneš*. Praha: Mladá fronta, 1994. 51 s. ISBN 80-204-0445-7.

³⁹ŠETŘILOVÁ, Jana. *Válečné deníky Vojty Beneše. Dějiny a současnost*. Praha: 1994, 6, 47 – 51. ISSN 0418-5129, s. 49.

a potřeba politické záležitosti řešit, či to způsobila vzdálenost mezi nimi. Vojta pobýval dlouhou dobu v Amerických spojených státech, zatímco Edvard v Londýně. V podobném duchu, jako je následující úryvek se nesly veškeré dopisy:

„Události vcelku jdou cestou, jak jsem Ti sdělil v dopisech předcházejících. Čekám určitě zákrok Německa na Balkáně a účast Itálie. Člověk by si zoufal nad tou nekonečnou zaslepeností zde i ve Francii u těch, kdo věřili stejně tak Hitlerovi, jako Mussolinimu. A mně, když jsem na to upozorňoval včas, nadávali a rozhodli se, že se mne musí zbavit. A pak náš opustili. Nyní jde strašná Nemesis nezadržitelně na všechny...”⁴⁰

Zprávy o rodině byly krátké a stručné. Často pouze osvětlil stav rodinných příslušníků, jinak byly tyto informace upozaděny již zmiňované politice.

„Jinak osobně jsme vcelku všichni v pořádku. Venda nám pravidelně píše, vždy ho žádám, aby pozdravoval a aby ode mne dal zprávy. Já sám zůstávám v Londýně, ostatní členové výboru v Paříži. Jinak spolupráce je a bude loajální.”⁴¹

„Už dva měsíce žijeme v krytu, celé noci v něm trávíme u nás na zahradě. Je to život dost napjatý, někdy dost vyčerpávající.”⁴²

---

⁴⁰OLIVOVÁ, Věra, ed. *Dopisy bratru Vojtovi: 1938 – 1945*. Praha: Eva - Milan Nevole, 1998. 73 s. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše; sv. 16. ISBN:80-86107-05-1, s. 40 – 41.

⁴¹Tamtéž, s. 31.

⁴²Tamtéž, s. 47.

3 DĚTSTVÍ A MLÁDÍ VOJTY BENEŠE

Vojtěch Beneš se narodil 11. května 1878.⁴³ v malém městě v západních Čechách Kožlanech. Nenarodil se však doma. Vojta přišel na svět na poli u lesa za chalupou jeho otce. Pokřtít jej rodiče nechali druhý den po narození, tedy 12. května. Křtil jej kožlanský kaplan František Tůma v duchu katolické víry, ze které však v dospělosti vystoupil. Vojta byl osmým dítětem manželů Benešových. S nejstarším bratrem Václavem je dělilo třináct let. Ale i přes tento rozdíl byl právě Václav jeho vzorem, co se studia a vlastně i učitelské kariéry týkalo.

Vojta byl od mala zvyklý na prostší životní podmínky, ale oproti Václavovu dětství se živobytí v rodině Benešů značně zlepšilo, především díky pracovitosti rodičů. Vojta vzpomíná v knize *Naše maminka* na to, že v neděli bylo u Benešů maso, také někdy koláče s povidly a tvarohem. Největší hody rodina zažívala, když se jeden ze studujících bratrů vracel domů ze školy na prázdniny. Studující děti v rodině byli velice podporováni. Byly chloubou paní Benešové, která je s pýchou a hrdostí odívala do nově koupeného oblečení.

3.1 ŠKOLÁK VOJTA BENEŠ

Jak již bylo zmíněno, vliv na budoucí pedagogické povolání Vojty měl jeho bratr Václav. Ten se stal učitelem v Chříči a Vojtu si vzal k sobě⁴⁴. Ulevil tím své rodině o jeden hladový krk a také mohl Vojtu postupně formovat. Vojta musel u Václava dodržovat harmonogram činností, které vykonával od samého probuzení. Pomáhal Václavovi vést domácnost, uklízet a podobně. Později se tato starost o mladšího sourozence přenesla právě na Vojtu a ten se staral o nejmladšího Edvarda.

Vojta společně s Václavem odešel z Chříče do Javornic, následně do Solnice a Častolovic a nakonec do Rychnova. V Rychnově začal Vojta navštěvovat druhou školu. Prvním školským zařízením, ve kterém se Vojta začal učit, byla kožlanská obecná škola, kam nastoupil v polovině osmdesátých let předminulého století. Obecnou školu v Kožlanech postupně absolvovali všichni sourozenci Benešovi. Byla jim kvalitním základem pro další studia. Ve třinácti letech, tedy v roce 1891, se Vojta se svým bratrem přestěhoval do Chodova u Prahy. Ve stejném roce začal navštěvovat měšťanskou školu na Vinohradech.

---

⁴³V publikacích je chybně uváděn den 17.5. S tímto datem se můžeme setkat v knize *Člověk Edvard Beneš*, na webových stránkách ČSDS a v dalších zdrojích.

⁴⁴BENEŠ, Vojta. *Naše maminka*. In: *Za kožlanskými humny*. Praha: Komenium, 1948, s. 140.

Vojta byl pilný žák, toužil po vědění a jeho láskou byly knihy, které si kupoval z uspořených peněz obdržených na obědy.⁴⁵

Jeho další studijní cesta započala v roce 1893, kdy nastoupil na učitelský ústav. V této době na něj působili dva muži, a to jeho bratr Václav a přednášející Zdeněk Franta.⁴⁶ Začal se více zajímat o dějiny a také o sociální problémy ve společnosti. Již v této době se formoval jeho socialistické smýšlení, v jehož duchu vytvářel svá první díla. Na konci studia Vojta spadl do nuzných poměrů studentského života. Jeho matka a otec musel podporovat studia mladších bratrů, tedy Edvarda a Ladislava, a Vojta se tak vzdal jejich peněžních příspěvků na studia.⁴⁷

„Dohnán bídou s řadou jiných studentů chodí na „obědy“ k Uršulinkám. V mastných spláškách plavou zbytky chleba jak je velebné sestry nedojedly, v krajíčkách lze ještě vidět vykousnuté polokruhy jejich chrupů. Je přirozeno, že tato odpadková charita bohatých klášternic vzbudila v hladovém hochu silné protiklerikální citění.“⁴⁸

Maturitní zkoušku složil 30. června 1897. Následně jej čekala ještě zkouška učitelské způsobilosti pro školy obecné a poté ještě zkouška pro školy měšťanské. Obě zkoušky dokončil, první 9. listopadu 1899 a druhou 12. listopadu 1906. Obě již skládal během své učitelské praxe.

3.2 VOJTA BENEŠ PEDAGOG

Po zkoušce z dospělosti nastoupil devatenáctiletý Vojta jako výpomocný učitel do školy v Čakovicích u Prahy⁴⁹. V této vsi pobýval u provazníka Hojky, který mu pronajal malý pokoj, sotva tak velký pro dospělého muže. Jeho plat vystoupal na dvacet šest zlatých měsíčně. V Čakovicích se příliš dlouho neohrál a po roce se vydal do vedlejší vesnice

⁴⁵Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 7, i.č. 326, Škola a osvěta z 15. 3. 1938 – Soudruh Vojta Beneš šedesátiletý.

⁴⁶Zdeněk Franta byl středoškolský profesor, překladatel a literární kritik. Narodil se v Hradci Králové v roce 1868. Jeho rodina přesídlila do Rychnova nad Kněžnou, kde Franta dokončil své vzdělání maturitní zkouškou. Následně v roce 1886 začal navštěvovat filosofickou fakultu na české universitě v Praze. Jeho obory byly zeměpis a dějepis. V roce 1919 získal místo zemského školního inspektora a vládního rady. Vytvářel překlady především z anglického jazyka do českého, a to jak v beletrii, tak populárně-naučné literatuře. K jeho překladům patří například *Gulliverovy cesty* od Jonathana Swifta z roku 1910 či *Malá Doritka* od Charlese Dickense z roku 1911. Zdroj: VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla. *FRANTA Zdeněk 19. 4.1868-1. 7. 1943*. Biografický slovník [online]. Poslední změna 12. 1. 2019 v 03:48 [cit. 2019-04-02].

Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FRANTA_Zden%C4%9Bk_19.4.1868-1.7.1943.

⁴⁷BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁴⁸Tamtéž, s. 7.

⁴⁹Do Čakovic se Vojta Beneš vrátil po téměř čtyřiceti letech k příležitosti otevření nové školy 28. října 1936. Ten den pronesl svůj vzpomínkový projev o jeho pobývání a učení v Čakovicích. Zdroj: KRÁKOROVÁ, Jaroslava – ŘEHÁKOVÁ, Renáta – ŠVÉDA, Jan. *Čakovice, Miškovice, Třeboradice*. Praha: Ivo Železný, 2005. 159 s. ISBN 802373945X, s. 67.

nesoucí název Ďáblice. Zde vychovával chudé děti. Po roce jej čekala další cesta, tentokrát to Kostelního Hlavanova. V Kostelním Hlavanově vznikly jeho první povídky do měsíčníku *Buditel*. Následovalo stěhování do Brázdimi. Vojta se stále věnoval sociálním pracím. Jeho velkým činem bylo založení ochotnického divadelního spolku, který se pod jeho vedením dostal na prestižní úroveň. Mezník v jeho kariéře byl rok 1900, kdy v Brandýse přednesl svou první veřejnou přednášku *O významu školy a vzdělávání*.⁵⁰

Tento rok mu do života přinesl osobu, která mu byla celoživotním přítelem a ovlivnila jeho budoucí smýšlení v pedagogickém směru. Jednalo se o Josefa Kožíška.⁵¹ Vojta Beneš a Josef Kožíšek úzce spolupracovali v rámci pedagogického smýšlení. Společně se postavili proti návrhu kleriků na zavedení šestileté školní docházky. K jejich názoru se přidal také Tomáš Garrigue Masaryk a doktor František Soukup. Společně vytvořili brožuru *Co je to volná škola?*

Vojta Beneš v Brázdimi nezůstal. Putoval dál a učil v dalších obcích jako Dolní Počernice a Veltěže u Klecan. Nakonec se vrátil opět do Čakovic, kde bydleli rodiče jeho manželky Emílie.⁵² V této době se Vojta angažoval jako publicista pro časopisy *Malý buditel* a *Malý čtenář*, stále pokračoval ve vedení ochotnického spolku a založil se Stanislavem Růžičkou Učitelské sdružení. Přípravu na učitelské zkoušky pro měšťanské školy mu stěžovala nemoc jeho manželky Emilie i prvorozeného syna Bohuše.⁵³ V roce 1905 přišla na svět v Čakovicích jeho dcera Jana, dnes známá jako Hana Klenková.⁵⁴

⁵⁰BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁵¹Josef Kožíšek byl básník, učitel a elementarista. Na svět přišel 6. července 1861 v obci Lužany. Své vzdělání dokončil v roce 1881 maturitní zkouškou a začal pracovat jako podučitel a učitel. Nejprve působil v Měčíně, následně v Třeboraticích a poté v Klecanech u Prahy. V roce 1895 nastoupil jako řídící učitel do školy v Zápech u Brandýsa nad Labem. Po první světové válce se postavil do čela literárního oddělení Státního nakladatelství v Praze. K jeho literárním dílům patří především tvorba pro děti. Dosud známé jsou básně *Polámal se mravenček* a *Běží liška k Táboru*. Z básnických sbírek můžeme jmenovat *Doma* nebo *Na sluníčku*. Stal se průkopníkem metodiky elementárního čtení, ke kterému vytvořil čítanku *Poupata*. Zdroj: LOMOVA, Zdena. *Josef Kožíšek (6. 7. 1861 – 6. 7. 1933)*. Obec Lužany [online]. Poslední změna 1. 4. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.obec-luzany.cz/informace-o-obci-luzany/slavni-rodaci-a-osobnosti/josef-kozisek/>.

⁵²Vojta Beneš se se svou ženou se seznámil v Brázdimi. Emilie Benešová, rozená Řezáčová, se narodila 1. června 1. 6. 1882 v Brázdimi a zemřela 20. září 1948 v Praze.

⁵³Prvorozený syn Vojty Beneše Bohuš se narodil v roce 1901 a zemřel roku 1977. Stal se diplomatem a novinářem.

⁵⁴Hana Klenková se vydala ve stopách svého otce a stala se také spisovatelkou. Jejím hlavním oborem byla literatura pro mládež. Do USA se za otcem dostala v roce 1915, avšak již za čtyři roky byla zpět ve vlasti a dodělala si maturitní zkoušku. Po přerušeném studiu práv složila učitelkou zkoušku a začala cestovat po Evropě. Nakonec odjela zpět do Ameriky. V roce 1929 se stala ženou učitele Ladislava Klenky. Její manžel se stal ředitelem dětského výchovného ústavu Načeradci u Vlašimi a Hana zde začala pracovat jako vychovatelka. V roce 1967 se přestěhovala do Prahy a zde žila do své smrti v roce 1992. Klenková se věnovala psaní realistického román zaměřeného na ženy a dívky. K těmto dílům patří například *Dům tiché pohody*, *Sluneční farma* nebo *Vendulka tanečnice*. Zdroj: BLAŽIČKOVÁ, Anna. *Hana KLENKOVÁ*. Slovník české literatury[online]. Poslední změna: 10. 9. 2006 [cit. 2019-04-03].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=716>.

Rok 1906 přinesl Vojtovi novou pracovní příležitost, a to místo učitele v Záporech. Toto místo mu pomohl získat již zmiňovaný Kožíšek. O dva roky později však Beneš putoval dál do Staré Boleslavi a nakonec do Brandýsa nad Labem. Brandýská měšťanská škola byla brána jako vrcholná instituce v okolí.⁵⁵

---

⁵⁵ BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

4 PRVNÍ DVĚ CESTY DO AMERIKY

První cesta do Ameriky započala v roce 1911. Hlavním cílem zapáleného pedagoga bylo zajištění vyšší vzdělávací úrovně na tamějších školách pro děti českých krajanů. Do států však odjel bez rodiny, pouze za doprovodu Gustava Habrmana⁵⁶. Pětičlenná rodin v té době na něj čeká v Čechách. V roce 1911 byl Vojta již trojnásobným otcem. Emílie s dětmi bydlela v Brandýsu nad Labem, kromě Jany a Bohuše měl Vojta s Emílií syna Václava Ladislava⁵⁷ a dceru Miluši, přezdívanou Muška.

Krátce po příjezdu se stal řídícím učitelem na české škole v New Yorku. Stal se učitel v první a druhé třídě. Jeho největší snahou bylo vzbudit v dětech chuť do učení a snahu. Žáky škola nebavila a navštěvovali ji pouze z povinnosti. Dalším velkým problémem byla absence osnov a odhodlání učitelů. V New Yorku se školské osvětě věnoval do roku 1913. Během dvou let poznal, že děti se necítí být Čechy a nechápu čistě českou národu. Byly silně ovlivněny americkou kulturou. V roce 1913 uspořádal Beneš koncert pro širokou veřejnost věnovaný dětem. Po koncertě následovala konference, které se zúčastnili učitelé českých škol. Konference se věnovala české škole v Americe.

Beneš takto odstartoval sérii cest napříč Spojenými státy. V jednotlivých státech přednášel o českém školství. Svou cestu započal v Clevelandu. V Clevelandu byl s poměry poměrně spokojen. Podmínky pro studia zde byly lepší. Jeho putování pokračovalo do Detroitu a Chicaga. S přednáškami také pokračoval ve státech v Illinois, Pensylvanie, Ohio, Yowa, Minnesota, Nebraska, Kansas, Oklahoma, Wisconsin, Missouri, Colorado a nakonec v Kalifornii, Oregonu. Celá cesta mu trvala rok. Nakonec se vrátil zpět do New

---

⁵⁶ Gustav Habrman se narodil 24. ledna 1864 v České Třebové. Vyučil se řezbářem a soustružníkem, ale samostudiem se začlenil do problematiky politické. Roky 1884 až 1887 strávil ve vězení za propagaci demokracie. Poté se odstěhoval do Francie a následně do Spojených států amerických, kde se věnoval především novinářské práci. Novinařině se věnoval i po návratu do Rakouska-Uherska v roce 1897. Také se dostal do vedení plzeňské sociální demokracie. Získal mandát poslancem říšské rady v letech 1907 až 1918. Byl zastáncem protirakouského odboje. Pod vedením Tomáše Garrigue Masaryka se vydal do Švýcarska na konferenci II. internacionále. Po vzniku Československé republiky se stal členem Revolučního shromáždění, následně poslancem v Národním shromáždění a v roce 1925 se dostal do senátu. Zemřel 22. dubna 1932 v Praze. Zdroj: TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé: osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003: biografický slovník*. Praha: Demos, 2004. ISBN 80-239-2652-7.

⁵⁷Václav Ladislav Beneš se narodil 7. května 1910 v Brandýse nad Labem. Stejně jako jeho starší sestra, vystudoval gymnázium v Praze a stejně tak nastoupil na studium práv. Na rozdíl od Hany studium dokončil a získal titul JUDr. v roce 1934. Stal se členem české delegace na shromáždění Společnosti národů a během okupace také exilové vlády Československa. Rok 1948 s rodinou emigroval do Kanady, kde začal učit na univerzitách. Zemřel 6. prosince 1972 v městě Bloomington.

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Ladislav_Bene%C5%A1.

Yorku.⁵⁸ Z New Yorku se však Vojta vrátil domů do Čech v červenci 1914. Důvodem byla zpráva o atentátu na Františka Ferdinanda d'Este a jeho následné smrti.⁵⁹

4.1 AMERICKÉ ŠKOLSTVÍ Z POHLEDU VOJTY BENEŠE

Vojta Beneš v Americe odvedl kus práce. Největší problémy našel na venkovských školách a ve státech segregáčnických. Spojené státy se potýkaly s nedostatkem škol. Byla potřeba zvýšit úroveň vzdělání pedagogů a zajistit dostatečné finanční ohodnocení jejich práce. Oceňoval však moderní budovy vystavěné pouze pro účely školy. Jeho velkou podporu měl způsob vedení škol v Americe. Vzdělávání bylo vedeno demokraticky, kdy všichni měli právo na vysoké vzdělání, i děti z nižších sociálních tříd. Reformu v duchu demokracie chtěl přinést i do českého školství. Jeho přáním byla svoboda vzdělání. Vojta Beneš také poukazoval na absenci praktické aplikace učiva a také na vymizení národního cítění k české domovině, které obdivoval v Americe.

„Vzpomínám naproti tomu na svůj první krok do americké školy. Bylo to v roce 1913, tedy ještě před válkou, v městě New Yorku. Děti veliké školy vyšly ze svých tříd a dílen, kuchyní a truhláren, tiskárny, tělocvičen, aby se shromáždily ve společné síni „assembly hall.“ Měly si tu připomenouti, že jsou Američanky. Bývalo to jednou-dva-kráte do měsíce, někdy v týdnu... A konečně zapadl do toho milého prostředí nový tón: vše jakoby ožilo a děti se radostně narovnávaly ve svém postoji. Chystaly se přísahat na americký prapor. Zatím co piano hrálo veselý pochod, přinášely jej tři děti prostřed síně a vystoupily na vyvýšené místo. Za zpěvu písně sklonil jej potom praporečník k zemi a dva tisíce rukou zdvihalo se, aby se salutovalo praporu své vlasti.“⁶⁰

„Škola naše musí býti věčným pramenem zušlechtněného národního života, strážce, demokratické mravnosti. To je její budoucí úkol. Býti nejen prostředkem vědění, jednostranného intelektu, ale v první řadě pramenem zmnožení energie, silné vůle, iniciativy, charakteru, sociální i individuální mravnosti, odpovědnosti, demokracie.“⁶¹

Velký obdiv získalo také stravování na školách v Americe, které bylo na vysoké úrovni. Stravování bylo zdarma a stmelené s kurzy vaření, které byly povinné pro dívky jako školní předmět. Dalším kladným bodem bylo zdravotnictví a hygiena ve školách. Vojta

⁵⁸ Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 7, i.č. 326.

⁵⁹ BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁶⁰ BENEŠ, Vojta. *Škola a výchova v demokratickém státě*. V Praze: Ústřední nakladatelství, 1921, s. 25.

⁶¹ Tamtéž, s. 66.

toužil po tom, aby se nedělaly rozdíly mezi jednotlivými společenskými třídami, především na poli vzdělání. Tento přístup z Ameriky chtěl aplikovat na české školství.

4.2 PODRUHÉ V AMERICE

Vojta Beneš se z první cesty do Ameriky vrátil za svou rodinou do Brandýsa nad Labem. Jeho dalším osudem měla být vojenská služba v armádě. Poté, co mu povolávací dopis přinesl tajemník města, vydal se Vojta do Prahy do školy u vodárny na Vinohradech. Na frontu povolán však nebyl. Pro svůj nezdravý a vyzáblý vzhled byl propuštěn. Stal se tedy opět učitelem na škole v Brandýse.

Do Ameriky se znovu dostal na popud jeho bratra Edvarda. Ten mu zprostředkoval setkání s Václavem Fáčkem, revolučním poslem. Vojta se stal zástupcem Tomáše Garrigue Masaryka, který měl jet do Ameriky na základě urgování Českého národního shromáždění, které potřebovalo pomoci s vedením revoluce proti Rakousku-Uhersku. Vše bylo financováno Maffii. S cestou do Ameriky mu pomohl profesor Jedlička. Vojta odjel 26. července 1915, tentokrát necestoval sám ale s rodinou.⁶² Cesta do Ameriky byla náročná. Došlo ke zpoždění zavazadla, kvůli kterému byli drženi na německo-holandských hranicích. Ve městě Rotterdam byli ubytováni v hotelu Brooklyn, který byl nuzný a špinavý. Z této noční můry je vysvobodila majitelka penzionu Bellevue, u které zůstali do doby plavby do Ameriky. Z Rotterdamu odjeli 4. srpna 1915.

V New Yorku se jich ujal pan Voska. Ten Benešovy ubytoval v jeho domě č. p. 435. Vojta se stal členem Českého národního sdružení. První čtyři měsíce žil v Americe tajně, schovával se. Obával se o svou rodinu, která mohla být perzekuována. Ze začátku se ujal vedení revolučního hnutí. Stal se organizátorem českých krajanů v Americe, celé revoluční hnutí zocelil a zorganizoval. Díky němu narostl počet poboček Českého národního shromáždění. Revoluce proti Františku Josefovi I. začala v červenci 1915 v sále Plzeňského pivovaru v Chicagu.

Vojta Beneš začal s přednáškami až v listopadu roku 1915.⁶³ Věnoval se především tématu národních bojů za svobodu národa československého. Velkým problémem byla nedůvěra krajanů a fámy, které provázely Vojtovu osobu. Šířila se o něm pomluva, že ve skutečnosti pracuje pro Rakousko. Život bez rodiny byl pro Vojtu náročný. Dopisy chodily často, ale osobní kontakt mu nenahradily. Na Vánoce se tedy vrátil do New Yorku, ale po

---

⁶²BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁶³VONDRÁŠEK, Václav – HANZLÍK, František. *Krajané v USA a vznik ČSR: v dokumentech a fotografiích*. 2., upr. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2009. ISBN 978-80-7278-528-5.

Novém roce se opět vydal na cesty. Tentokrát byly cílem jeho cesty české osady. Někteří lidé s ním nadšeně souhlasili, jiní však měli opačný názor. Vzhledli se v názorech doktora Františka Išky, chicagského novináře, který byl prorakouský agitátor a odmítal revoluční činnost. S odporem se setkal také v Saint Louis. Lidé na revoluci nechtěli finančně přispět.

V květnu 1916 se Benešovi přestěhovali do Chicaga. Obyvatelé České Kalifornie je zde srdečně vítali. Domovem se jim stal dům v ulici Lawndale avenue, č. p. 2519. Vojta se v novém domě dlouho neohrál a již jej čekaly další poutě. Během jeho cest po státech Omaha, Michigan a Detroit jej stihla smutná zpráva. Zemřela maminka jeho milované ženy Emilie, babička z Brázdimi. Další ranou bylo odsouzení za velezradu proti Habsburkům. V srpnu 1916 na něj byl vydán zatykač. Vojtovu práci podkopávaly zprávy z domova o nevelkém úspěchu spojeneckých vojsk. V říjnu 1916 přišla naléhavá zpráva z Paříže, aby se Vojta urychleně dostavil do Londýna, kde se měl sejít s Tomášem Garrigue Masarykem. Odjel 20. října do domku v ulici Platt's Lane, kde sídlil tehdy ještě budoucí prezident československý. Setkal se i se svým bratrem Edvardem Benešem, od kterého získal pokyny o pokračování a cílech jeho mise. Následně se vrátil domů do Chicaga za rodinou.

Další putování začalo v lednu 1917. Vojta se vydal do Nebrasky, Dakoty a Minessoty. V březnu téhož roku uspořádal spolek České Chicago bazar ve prospěch revoluce trvající 7 dní v areálu Plzeňského parku. Beneš na této akci získal peněžní dary pro československý odboj. Aby se úspěch vyrovnal s neúspěchem, opět přišly pomluvy. Tentokrát o tom, že si nechává dary pro sebe a revoluci nedává nic. V létě se v Silver Lake city setkal se svým bratrem Janem, který se odstěhoval i s rodinou do Států.⁶⁴

„Považovali všechno to úsilí za bláznovství, nás za bláznovce nebo dokonce někdo za podvodníky, kteří se rozhodli vydělávati na lehkověrných lidech dolary z nekonečného lidského neštěstí, kterým byla světová válka.

»Svobodný československý stát? Zbláznili jste se? Což myslíte, že vám jej vydobude těch sto tisíc utopených ruských vojáků., které pohřbil generál Hindenburg v Mazurských jezerech? Pravděpodobně nevíte, že před půl rokem padla Varšava a francouzský Verdun že je před pádem! Jak dlouho chcete vypravovati báčorky o české samostatnosti? «⁶⁵

Poté, co Amerika vstoupila do války na straně Spojenců, začal Vojta s další sérií přednášek. Po čase se však nešťastně zranil. Během jízdy vlakem usnul nad rozepsaným

⁶⁴BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁶⁵BENEŠ, Vojta. *Děti v bouři revoluce: literární obraz práce a bojů amerických Čechoslováků za svobodnou domovinu*. Brno: Vydavatelský odbor Ústředního spolku Jednot učitelských, 1934, s. 102.

textem a zabodl si tužku do horního patra v ústech. Vlivem toho se mu špatně mluvilo, přednášky byly zrušeny a Vojta se vrátil domů. Mezitím přijel do Chicaga na návštěvu Milan Rastislav Štefánik. Vedl diskuze o stavech armády, postupu spojeneckých vojsk a důležitosti československé revoluce. Navštívil i dům Benešů, kde byl srdečně pohoštěn.

V lednu 1918 se Vojta vydal na jednu z posledních cest, a to za bratrem Janem do Milwaukee. Ženu s dětmi nechal doma. Emilie Benešová byla v té době počtvrté těhotná. Malý Václav se bál o maminky zdraví a vydal se otce do Milwaukee hledat. Jeho malá operace byla úspěšná, tatínka přivedl domů. Emilie přivedla Alici⁶⁶ na svět před koncem války. České krajany stihla šťastná zpráva. Do Ameriky přijel Masaryk. Do Chicaga se dostal 4. května 1918. Ubytoval se u Benešů, kteří se kvůli němu přestěhovali do domu „dědka honiče“, postrachu všem veselých dětí v ulici Clifton Park.

Válka skončila v listopadu 1918, ale práce pro lidi jí postižených začaly ve velkém. Pro hladové děti v Evropě byla Českých národním sdružením zřízena *lod' naší lásky*, která vezla mléko, léky, potraviny a šaty. V těchto pomocných akcích se silně angažovaly Benešovy děti. Hana a Miluše chtěli nejvíc pomoci kožlanským dětem. Dětem se podařilo s kamarády vybrat sto padesát dolarů, které předaly Národnímu sdružení. Na začátku prosince 1918 bylo Benešovým povoleno, aby se vrátili domů. Z Chicaga dojeli do New Yorku, kde se setkali se starými známými a pokračovali v cestě k domovu. Do Brázdimi dojeli v noci z 23. na 24. prosince. Doma je přivítal dědeček i s celou vesnicí.⁶⁷

„Dědeček mlčel, poslouchal a usmíval se do svých vrásek. A potom na konec, když už se schylovalo ke druhé ranní a malá Ačka se zkonejšila do spánku, když se všichni naši pomaličku ztráceli, zastavil se dědeček nad její postýlkou a díval se, jak oddechuje a jak se směje ze sna.

Stáli jsme vedle něco, přichystáni k spánku. Sklonil hlavu hluboko nad postýlku a zašeptal: »Jen babička, kdyby se tě byla děťátko, dočkala. Ta by se byla s námi radovala... « Zdvihl potom hlavu, podíval se po nás pohledem plným věrné lásky a řekl: »Tak dětičky, ať se vám doma něco krásného zdá. Dobrou noc. «⁶⁸

⁶⁶Alice Benešová se narodila v roce 1918 ve Spojených státech amerických. Celý život si zanechala své americké občanství. Během druhé světové války bydlela u svého strýce Jana v Americe. V Americe potkala Antonína Vlčka, za kterého se provdala. Antonín Vlček řídil návrat Čechů z koncentračního tábora Buchenwald do Československa. U dcery Alice trávil Vojta Beneš své poslední roky života. Zdroj: Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 7, i.č. 342, novinové výstřižky.

⁶⁷BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁶⁸BENEŠ, Vojta. *Děti v bouři revoluce: literární obraz práce a bojů amerických Čechoslováků za svobodnou domovinu*. Brno: Vydavatelství odbor Ústředního spolku Jednot učitelských, 1934, s. 294 – 295.

4.3 ŽIVOTNÍ OSUDY PO NÁVRATU

Návrat domů nebyl pro Benešovy snadný. Vojtův nejstarší bratr Václav zemřel na konci války. Také měli problémy s bydlením. Chyběl jim veškerý nábytek a museli jej kupovat celý znovu. Ve své učitelské kariéře zatím pokračovat nemohl. V říjnu roku 1915 byl suspendován. Důvodem byl jeho odchod do Ameriky nikoli o samotě, jak původně žádal, ale s celou rodinou. Poté, co bylo jeho suspendování odvoláno, hlásil se na místo ředitele v Brandýse nad Labem. Jeho místo však dostal služebně starší učitel, a tak Vojta zažádal o místo okresního školního inspektora v okrese Brandýs. Stal se zástupcem okresního školního inspektora. V roce 1920 získal místo ve Vinohradech. Funkci zemského školního inspektora vykonával svědomitě v letech 1922 až 1925. Dostal se také do disciplinárních komisí. Zde se účastnil soudů s učiteli, ke kterým byl spravedlivý. Avšak učitelé zastávající katechismus se u něj lehko neprosadili. Pro svou práci inspektora se dostal do čela Svazu učitelstva československého v roce 1928. Předsedou byl až do roku 1932. V roce 1936 byl jmenován vládním radou při zemské školní radě. Také zorganizoval charitativní událost podporující děti. Takzvané ošacovací akce proběhly v letech 1923 a 1924. Byly soukromého i státního charakteru. Díky této události pomohl Beneš deseti tisícům dětí žijících v chudých poměrech. Získal pro ně šaty, obuv i potraviny.⁶⁹

„My dělníci v péči o dítě ČSR v okresních péčích o mládež, v Ochránách matek a dětí, dali jsme si také takový krásný cíl: chceme, aby naše vlast stala se zemí šťastnějšího dětství. Stačíme na něj, když nám podáte svou silnou a statečnou ruku. Zítř ráno už půjdou naši poslové, poslové okresních péčí sdružených v Zemské péči o dítě našich hlavních zemských měst celou republikou. Budou prosit o dar Vaší lásky strádajícímu dítěti. Budou prosit o dárek na chléb a šat. Dáte jim kámen?‘‘⁷⁰

Život v Československu nebyl však vždy růžový. Stále se objevovaly nové způsoby, jak Vojtu očernit. Na povrch se dostala kantáta, kterou Vojta Beneš napsal na popud brandýského starosty. Jednalo se o uvítací slovo pro arcivévodu Karla, následníka trůnu, v roce 1911, kdy se vracel se svou chotí do Brandýsa. Dříve zde pobýval se svou posádkou a obyvatelé si jej oblíbili. Vojta původně nic psát nechtěl, ale poté, co na něj tlačili starosta s okresním školním radou, s napsáním souhlasil. V roce 1924 se text kantáty roznesl po Československu tiskem a Vojta Beneš byl napadán, coby sympatizant s Habsburky a s

⁶⁹BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

⁷⁰Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 4, i.č. 218, proslovy Vojty Beneše.

Rakouskem. Nejvíce se do něj opřeli klerikové. To ve Vojtovi ještě prohloubilo odpor vůči nim.

5 TŘETÍ CESTA DO AMERIKY

Další loučení s domovinou přišlo v polovině září 1938. Vojta Beneš byl požádán americkou Národní radou, aby vystoupil s cyklem přednášek k dvacátému výročí existence Československa. Vojtovi cestu domluvil jeho bratr, v té době již prezident Československé republiky, Edvard Beneš. Jedním z podnětů k odcestování bylo blížící se nebezpečí druhé světové války. Edvard také očekával, že Vojta dokáže americké krajany svými přednáškami znovu přesvědčit k pomoci Československu stejně jako během první světové války.⁷¹

Do New Yorku přijel Vojta 27. září 1938. Jeho činnost se také zaměřila na boj proti fašismu. Pořádal manifestace, schůze po školách, chrámech a univerzitách⁷². Jeho cesty směřovaly do větších měst. Kromě New Yorku navštívil Washington, Filadelfii, Boston, Cleveland a Chicago. Také se vydal do českých osad. V Americe se však setkal s vlnou sympatií s německou propagandou. Na stranu Československa se postavili anglo-američtí občané. Vojta Beneš svolal 22. října sjezd Českého národního sdružení. Akce se konala v Chicagu a mimo sdružení se zúčastnili i členové Národního svazu českých katolíků a organizace slovenské. Hlavním cílem sjezdu bylo zformování jednotné americké Národní rady Čechů, Slováků a Karpatorusů bez ohledu na náboženské vyznání a politické přesvědčení. Tato snaha se ale nepodařila. K již zmiňovanému dvacátému výročí Československé republiky proběhly v Chicagu v International Amphitheatr oslavy. Před tisíci krajany, legionáři a sokoly pronesl projev Vojta Beneš.⁷³ V prosinci 1938 se Vojta opět vrátil do Prahy.

V Československu byl odříznutý od známých a přátel. Setkával se pouze s nejbližšími blízkými. Byl sledován, jeho hovory byly zaznamenávány. Byla mu znemožněna práce. Chtěl však zůstat doma kvůli své rodině. Nakonec se ale přesvědčil o tom, že musí z vlasti opět odejít. Pomohl mu jeho známý, hoteliér, Josef Vašata a také Slezaně. 7. června 1939 se svou ženou Emilií opustil u Ostravy Československo. Vydali se přes Polsko do Londýna na lodi Sobieski a dále do New Yorku. Poté, co dorazil do New Yorku, dostal Vojta za úkol postavit se do čela organizace amerických krajanů. Vojta tedy začal objíždět města Baltimore, Cleveland a Chicago. Pořádal manifestace a burcoval Čechoslováky. Dostal se i do Kanady. Tato práce byla vyčerpávající. Cestoval opět sám. Dostal se do sta osad, do toho publikoval články a psal knihy. Ač měly tyto přednášky

⁷¹ Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 7, i.č. 342, dobový tisk.

⁷² HANZLÍK, František. *Krajané a československý zahraniční odboj 1938-1945: v dokumentech a fotografiích*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7278-532-2.

⁷³ Tamtéž.

většinou pozitivní ohlasy, některé americké plátky se stavěly k Vojtově práci negativně. Obviňovaly český odboj, že Ameriku zatahuje do války, i přes fakt, že se jí válečný konflikt přímo netýká. Proti stály především noviny Chicago Tribune. Vojta se také musel vyrovnat s upadající důvěrou krajanů poté, co Edvard odstoupil. Potýkal se s odporem proti politice jeho bratra.

Během roku 1940 objel sedmnáct států. Byl smutný z neangažovanosti krajanů, unavený, rozhodl se tedy pro odpočinek. Československá národní rada již nebyla tak oblíbená jako během první světové války a lidé odmítali podat pomocnou ruku. Také jej trápil rostoucí vliv komunistické strany. Do jeho práce zasáhla cukrovka. Doprovod na cestách mu dělal jeho bratr Jan. Důvěra v lepší život Čechoslováků skomírala, ale Vojta vytrval a věřil, že čas přinese změnu k lepšímu.

„Jinak jsem zdrav, ačkoliv cesta a práce strašlivě unavuje. Dali mi za 21 dní 18 přednášek, je to moc, ale lidé si nedají říci.“⁷⁴

„A proto my, Čechoslováci, zůstaneme s Amerikou. Ukázněni, pevní, nezlomeni ve své víře v pravdu, dáme Americe vše, co jsme a co máme. S ní budeme stát proti každému nebezpečí a zvítězíme. I ďábel se vyčerpá ze svých sil. Stojíme věrni slovu, které jsme dali své staré vlasti.“⁷⁵

V březnu 1942 začal opět cestovat po Spojených státech. Po jeho boku stál skotský kazatel reverend James Stuart. Stuart pro Vojtu připravoval schůze. Jeho cesty opět vedly především do škol a na univerzity. Navštívil i ženské a učitelské organizace. Vrátil se také do Kanady. Jeho přednášky byly vedené jak v českém jazyce, tak v anglickém. Čtyři roky strávil ve vlacích. Dohromady projel třicet tisíc kilometrů.

„Jak tak sedím a vidím ten klidný svět kolem, jemuž na nikom nezáleží, o nikoho nestojí a zájmu nemá a vzpomenu při tom na ten bláznivý internacionalismus našich, který pro cizí byl hotov zapřít své, ptám se: Čím a proč jsme takoví. Proč zapíráme své kvůli cizímu? Proč se nyní utápíme v rusofilství jako jindy ve frankofilství? Je to vědomí malosti, které říká, že naše sobecké izolování nám nepomůže a že jedinou oporou je pravda – mezinárodní, již uznávají všichni? Není to za malost, která nás žene hledat velikost v ideí,

⁷⁴ Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 3, i.č. 35, osobní korespondence.

⁷⁵ BENEŠ, Vojta. *Bojovali jsme za svobodu*. 1. díl. Praha: Pokrok, 1947. 314 s, s. 99.

*mimo subjektivní pravdu v sobě, ale nadlidskou, všelidskou pravdu nad člověkem? Snad...'*⁷⁶

Posledních pět přednášek přednesl ve Wyomingu. Věnoval se tématům o Tomáši Garrigue Masarykovi a Janu Amosi Komenskému. Profesor Kuchynka z Loyola University uspořádal poslední rozhlasový projev. Vojta Beneš se svou ženou opustil Ameriku 12. září 1945. Odpluli na lodi Queen Mary do Southamptonu a následně do Londýna. V Londýně prožili tři dny a do vlasti letěli bombardovacím letadlem Liberator 6. října. Co nejrychlejší přesun do vlasti si vyžádal sám Václav Beneš, kvůli podlomenému zdraví jeho rodičů

Během okupace zůstali v Československu dvě nejstarší děti Benešových, dcery Hana a Miluše. Václav odešel v roce 1939 do Anglie, kde vykonával funkci úředníka na ministerstvu spravedlnosti, a tak vedl přednášky po Anglii a Skotsku. Nakonec odjel do Ameriky. Nejmladší Alice našla azyl u svého strýce Jana také ve Spojených státech.⁷⁷

*„Milujeme Masaryka. Milovali bychom také, kdyby nebyl Masaryk zvítězil? Byl by menší a hoden méně obdivu i lásky, kdybychom byli světovou válku prohráli? A máme my sami proto menší, proto slaboši, že na bojištích věc pravdy zatím hůře stojí?‘*⁷⁸

---

⁷⁶ŠETŘILOVÁ, Jana. Válečné deníky Vojty Beneše, *Dějiny a současnost*. Praha: 1994, 6, 47 – 51. ISSN 0418-5129, s. 49.

⁷⁷Archiv Národního muzea, Vojta Beneš, kart. 7, i.č. 342, dobový tisk.

⁷⁸ BENEŠ, Vojta. *Bojovali jsme za svobodu*. 1. díl. Praha: Pokrok, 1947. 314 s, s. 222.

6 POLITICKÁ KARIÉRA VOJTY BENEŠE

Vojta Beneš vstoupil do strany československé sociální demokracie v roce 1897, avšak neoficiálně. Jeho politické smýšlení se utvářelo již na studiích. S oblibou četl časopisy *Lid* a *Pokrokové listy*. Věnoval se otázce sociálních problémů ve společnosti. Později se dostal do kontaktu s předními představiteli pokrokového hnutí. Jeho myšlenky také formoval český básník Josef Svatopluk Machar. Poté, co se stal učitelem v Čakovicích, dostal se Vojta ke stávce vedené zemědělským dělnictvem. Vojta věnoval svůj měsíční plat stávkujícím, aby jim vyjádřil svou podporu. Do strany vstoupil otevřeně v roce 1908 a stal se předsedou stavebního družstva. Vstup do strany znamenal pro Vojtu zahájení jeho práce coby přednášejícího o tématech zabývajících se školou a kulturou.⁷⁹

Po návratu z Ameriky na konci první světové války si jej jako tajemníka zvolila Legionářská obec. Pod její záštitou vedl přednášky o československé revoluci. Pro československou sociálně demokratickou stranu dělnickou přijal post místopředsedy v Dělnické Akademii. V roce 1925 kandidoval v parlamentních volbách za plzeňskou župu ČSSD do Národního shromáždění Československé republiky. Ve volbách byl úspěšný a poslanecké křeslo získal 15. listopadu. Během svého působení v poslanecké sněmovně se zaměřil především na sociální problémy a školské záležitosti, které mu byly celý život blízké. Zaobíral se školením učitelů, zvyšováním jejich platů nebo finanční pomocí měst postižených živelnými pohromami. Ve svém mandátu setrval až do roku 1935. Toho roku byl zvolen na místo senátora. Na svůj mandát o rok později však rezignoval, kvůli tomu, že se stal jeho bratr Edvard prezidentem. Podle něj ho k tomu vedly morální zásady a také jeho špatný zdravotní stav.

Během své roční senátorské funkce stihl prosadit zákon o újezdních školách měšťanských. V zákoně prosadil financování škol, které viděl jako podstatné instituce k výchování budoucích věrných občanů. Finance měli jít na platy učitelů a modernizaci výuky, která měla přivést žáky k demokratickému smýšlení.

„Vždyť před naší obecnou stejně jako měšťanskou školou leží velký státní úkol: aby vychovávala lid svého státu k československé suverenitě. Neboť k suverenitě se národ nerodí! Rodí se k životu. K suverenitě a ke svobodě nutno národ vytrvale vychovávat. Pravda, demokracie je víra v člověka, v jeho intelektuální i mravní schopnosti. Ale víra sama nestačí.

---

⁷⁹ BERNÁŠEK, Antonín. *Vojta Beneš*. Praha: Svaz národního osvobození, 1925. 29 s.

Je nutno doprovodit ji zanícenou, upřímnou a opravdovou výchovu a vzdělávací prací. Je nutno učinit víru skutkem, neboť i ona je bez skutků mrtva. ⁸⁰

Na začátku druhé světové války odešel do Spojených států, kde se politice věnoval pouze okrajově, především působil v agitačních záležitostech.⁸¹ Po návratu v roce 1945 se nejprve stal vládním radou pro ministerstvo školství. O rok později již opět seděl v poslanecké sněmovně. Byl zvolen za Plzeňský kraj a s Plzní udržoval neustálý kontakt. Jako poslanec se stal členem zahraničního národního výboru. Silně kritizoval nedemokratické postupy v politice. Po rozdělení sociální demokracie na tři frakce byl navrhnout jako předseda pravicového křídla, to však Vojta odmítl. Postavil se proti Fierlingerově odnoži a proti tomu, aby se sociální demokracie sbližovala s komunistickou stranou. Nikdy nebyl přesvědčen o tom, že by měl do komunistické strany přestoupit. Svého mandátu se vzdal v březnu 1948 a tím ukončil svou aktivní politickou činnost.⁸² Vojta Beneš byl vždy loajální sociální demokracii. I přes veškeré rozpory uvnitř strany v ní setrval a snažil se o její lepší fungování. Nevystoupil ani, když se přikláněla ke komunistickému režimu, se kterým silně nesouhlasil.

6.1 STRUČNÁ HISTORIE ČESKOSLOVENSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRATICKÉ STRANY

7. dubna 1878 vznikl předchůdce československé sociální demokratické strany, a to organizace českých sociálních demokratů. Byli součástí Sociálně demokratické strany československé v Rakousku. Strana byla jedním z hlavních figurantů při zavedení všeobecného hlasovacího práva. Tato organizace se začala postupně odštěpovat a snažila se o vlastní samostatné fungování. Tento proces vyvrcholil v roce 1893. V Českých Budějovicích vznikla Československá sociálně demokratická strana dělnická. V roce 1897 již měla zástupce v říšské radě. Činila se v redakční činnosti, vydávala deníky Práva lidu, Rovnost a Dělnické listy. Pro lid vytvořila dvě organizace Dělnickou akademii a Dělnickou tělocvičnou jednotu.⁸³

Během první světové války vedl sociální demokracii Bohumír Šmeral. Ten prosazoval prorakouskou činnost. Nemůžeme však říci, že všichni sociální demokraté smýšleli stejně. Mnoho členů se aktivně činilo v protirakouském odboji, jedním z nich byl

⁸⁰BENEŠ, Vojta. *Újezdni školy měšťanské, zákon jednomyslné státní vůle*. Praha: Pokrok, 1936. 70 s., s. 69.

⁸¹Viz kapitola *Třetí cesta do Ameriky*.

⁸²VEBER, Václav. Vojta Beneš ve třetím odboji, *Paměť a dějiny* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2010, IV(2), 109-122 [cit. 2019-04-16]. ISSN 1802-8241.

Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1002/109-122.pdf>

⁸³TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé: osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878-2003: biografický slovník*. Praha: Demos, 2004. ISBN 80-239-2652-7.

právě Vojta Beneš. Proti Šmeralovu vedení se vytvořila opozice. V čele stál Gustav Habrman, Luděk Pik nebo František Soukup. Opozice spolupracovala s protirakouským odbojem a postupně se dostala do vedení strany, což pro sociální demokracii znamenalo konec s prohabsburskou propagandou. Po válce se stala jednou z nejdůležitějších stran ve vládě. Na XII. sjezdu v prosinci 1918 se rozhodlo o sloučení se slovenskou odnoží a vznikla Československá sociálně demokratická strana dělnická. Bohumír Šmeral se nehodlal vzdát bez boje a vytvořil opoziční marxistickou levič. Od roku 1921 proti sobě tyto dvě strany stály jako samostatné silné jednotky.⁸⁴

Po mnichovské dohodě došlo nejprve ke zmenšení a následně k úplnému potlačení politické síly sociální demokracie. Petiční výbor Věrní zůstaneme byla nejhlasitější odbojová strana, která v Protektorátu mohla fungovat. Pod jeho záštitou vznikaly drobné sociálně demokratické regionální útvary. Cílem jeho působení byla obnova demokratického Československa.⁸⁵ Velká část členů sociální demokracie přišla během druhé světové války o život.

V roce 1945 došlo k obnovení strany s novým názvem Československá sociální demokracie a stala se členem Národní fronty. Její prestiž upadala a ve volbách v roce 1946 získala nejméně hlasů. Dalším zvratem bylo rozdělení strany na tři frakce. První fierlingerovu kolem sebe soustředil Zdeněk Fierlinger, druhou autenticko-intuitivní Václav Majer a třetí středověkou Blažej Vilím. Vojta Beneš sympatizoval s pravicovým autenticko-intuitivním proudem.⁸⁶ V roce 1948 se ČSSD pod vedením Fierlingera přidalo na stranu komunistické vlády, což bylo v rozkolu s orientací strany. To znamenalo velký odsun pravicově smýšlejících straníků do zahraničního exilu. Rok 1968 byl milníkem, kdy se část sociálních demokratů pokusila o návrat do československé politiky. Na jaře 1968 však byla činnost strany pozastavena. Během následujících dvaceti let se Československá strana sociálně demokratická pokusila o vybudování nového postavení, ale k jejímu oficiálnímu návratu do vlády došlo až po sametové revoluci. V březnu roku 1990 proběhl takzvaný obnovovací sjezd. Její vnitřní stabilita však obnovena nebyla. Strana byla narušena vnitřními rozkoly. Prestiž strany začala postupně stoupat a v roce 1992 opět získala křesla

---

⁸⁴*Za svobodu, spravedlnost a solidaritu: dějiny sociální demokracie v českých zemích = Für Freiheit, Gerechtigkeit und Solidarität : die Geschichte der Sozialdemokratie in den böhmischen Ländern = For freedom, justice and solidarity: history of Social democracy in the Czech lands.* Přeložil BÍMOVÁ, Jana – RŮŽIČKA, David. Praha: Masarykova demokratická akademie, [2016]. ISBN 978-80-87348-25-3.

⁸⁵Tamtéž.

⁸⁶VEBER, Václav. Vojta Beneš ve třetím odboji, *Paměť a dějiny* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2010, IV(2), 109-122 [cit. 2019-04-16]. ISSN 1802-8241.

Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1002/109-122.pdf>

v parlamentu. Po rozdělení Československa na dvě samostatné republiky, se jméno strany změnilo na Českou stranu sociálně demokratickou.⁸⁷

Plzeňská sociální demokracie si cestu k úspěchu razila dlouhou dobu. První socialistické smýšlení se v západních Čechách objevilo v 70. letech 19. století. Bylo spojeno s příchodem dělníkům, kteří byli zaměstnáni na stavbě železnice. Vznikly první vzdělávací spolky, kde se tyto myšlenky šířily. V roce 1873 došlo k založení Dělnické besedy. Vedení Dělnické besedy nebylo původně ztotožněno s myšlenkou, že by se beseda stala politickým spolkem. Postupně se z Prahy začaly do Plzně šířit světové socialistické myšlenky pomocí Dělnických listů. Milníkem v historii sociální demokracie na západě se stala hornická stávka. Tato událost v plzeňské pánvi způsobila rozšíření ideje socialismu. Především dělníci se začínali o socialistické myšlení zajímat. V roce 1878 vznikla sociálně demokratická strana na svatomartinském sjezdu v Praze. Téhož roku v západních Čechách vyhrála Československá demokratická strana dělnická ve volbách. Podobný úspěch zaznamenala v roce 1907, kdy se do Národní rady dostali i významný plzeňský zástupce Luděk Pik.

6.2 PÍSEMNÁ KORESPONDENCE S LUŽKEM PIKEM

Vojta Beneš se během působení ve straně sociální demokracie také seznámil s Luděkem Pikem. Luděk Pik se narodil 18. května 1876 v Praze. Původně se učil na typografa, kvůli podlomenému zdraví však přešel do učení na holiče, kde však nebyl spokojený. Již během školy se zajímal o postavení dělníků. Jeho smýšlení ovlivnili přednášky Tomáše Garrigue Masaryka. Do Plzně přijel v roce 1896, ale zabydlel se v ní až v roce 1901. Nastoupil do redakce deníku Nová doba. Jeho politická kariéra odstartovala roku 1907, kdy se stal poslancem říšské rady za Rokycany. Po válce zasedal v Revolučním národním shromáždění. Luděk Pik byl aktivním členem. Úspěšně ustanovil několik zákonů. Zaměřil se především na modernizaci a zkrášlení města Plzně. V roce 1919 se stal starostou města a svoje úsilí vynaložil na sociálně slabší občany. Po podepsání mnichovské dohody se Pik vzdal své funkce. Během Protektorátu Čechy a Morava se i s rodinou ukrýval před hrozící hrozbou zatčení gestapem. Zatykač přišel v roce 1944. Pik měl být odvezen do koncentračního tábora, avšak byl zachráněn diagnostikovaným infarktem. Po válce odmítal přijmout skutečnost, že by sociální demokracie měla být potlačena a stále se jí snažil

---

⁸⁷ TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé: osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878 – 2003: biografický slovník*. Praha: Demos, 2004. ISBN 80-239-2652-7.

udržovat v chodu, avšak byl psychickým násilím donucen k ukončení snažení. Komunistická strana v něm viděla hrozbu. Předseda strany Fierlinger odmítal Pikovi pomoci, časem se na jeho stranu přiklonil. Také se s ženou nemohl nastěhovat zpět do svého bytu, který během německé okupace prošel silným poničením. Lud'ovi Pikovi se 19. dubna 1948 zastavilo srdce a on v nemocnici skončil.⁸⁸

Společně s Vojtou Benešem udržoval korespondenci. Dopisy řeší spor mezi Lud'kem Pikem a sociálně-demokratickou stranou z doby, kdy už Luděk Pik nevykovořoval svou funkci starosty. Pik hledal oporu ve Vojtovi Benešovi. Byl mezi nimi patrný blízký vztah. Luděk Pik oslovuje v dopisech Beneše „Vojtíšku“ a Beneš jej oslovuje „Ludvo“. Původně chtěl Pik Beneše do sporu zahrnout, žádal jej, aby se za něj postavil. Nakonec si na svou stranu přiklonil předsedu Fierlingera. Vojta stál na straně Pika, avšak nijak silněji se neangažoval. Podporoval jej ve svých dopisech.

„Ale jinak ti chci říct upřímně toto, musíš umět nést. Musíš se s tím umět smířit. Musíš umět nést nevděk, jako jsi dovedl snášet úspěchy. Nelze jinak, neboť není třeba, abys proto byl nešťasten, jak – zdá se – jsi“⁸⁹

Z Benešova dopisu je také patrné, že se v rodině Lud'ka Pika několikrát zdržoval, jelikož vzpomínal na pohostinnost Pikovi ženy.

Společně se sešli poté, co Vojta přijel do Plzně. Luděk Pik průběžně Vojtu Beneše informoval o jednání. Během smířčího jednání proti němu vystoupil Antonín Remeš. Pikovi měl odstoupit z politiky do pozadí. Bylo mu však slíbeno navrácení bytu, který mu byl v práci procesu zabaven. Přes veškeré sliby Pikům nebyl byt vrácen.

---

⁸⁸ MUDRA, Milan. Luděk Pik. ČSSD - KVV Plzeňského kraje [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <http://www.plzensko.socdem.cz/s62391/s62788/a417789.html>

⁸⁹ Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27906, sign. 280/80, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika 29. 10. 1945, Praha.

7 VOJTA BENEŠ PROTI NOVÉMU REŽIMU

Poslední léta svého života zasvětil Vojta Beneš boji s dalším nepřítelem, s Komunistickou stranou Československa. V Československu se vrátil do školství jako ministerský předseda. Stál po boku svého bratra prezidenta jako podpora. V únoru 1948 stál Vojta Beneš v přední linii proti komunistům. Opět se zapojil do aktivního odboje. Jeho první akcí byl veřejný protest. Sepsal veřejnou výzvu, kterou pojmenoval *Provolání politických a kulturních představitelů k československé veřejnosti* a získal pro ni přes osmdesát podpisů. Mezi signatáři byli osobnosti jako Jaroslav Kvapil nebo historik Jan Slavík. Mimo to se stále vídal se svým bratrem Edvardem. Velkou ranou pro něj byla zpráva o podání demise demokratických ministrů Gottwaldovy vlády a navrhl bratrovi podání demise.⁹⁰

Od září 1948 začala Vojtova dcera Alice, která žila v Americe, vyjednávat odchod jejího otce za ní. Emilie Benešová byla již po smrti. Také skončil jeho bratr Edvard Beneš, a to 3. září 1948. Vojta doprovodil Hanu Benešovou k hrobu svého bratra. Jeho poslední větší organizátorskou akcí v Československu byla schůze na vinořské faře v Praze 25. září 1948. Milada Horáková, Zdeněk Peška nebo právě Vojta Beneš a další zástupci nekomunistických stran dali hlavy dohromady, aby přišli na způsob, jak pokračovat v politické aktivitě v demokratickém duchu. Tato schůze byla jedním z důvodů politických vykonstruovaných procesů.⁹¹

Přes snahu Alice dostat do Ameriky otce co nejdříve, zažádal si Vojta o emigrační pas později a do Ameriky odjel na konci zimy roku 1949. Tento pas platil pouze na osm měsíců. Následně se vrátil na krátký čas do Prahy. Tu však vzápětí opustil a nadobro zůstal v Americe. Vedení Československa mu v odchodu nijak nebránilo. Ve Spojených státech se Vojta ubytoval ve městě Mishawa ve státě Indiana. Silně se snažil neustále bojovat. Jeho agitace spoléhala už pouze na psanou podobu, především vydával letáky a přispíval do periodika *Demokracie a socialismus*.⁹²

Vojta Beneš skončil 20. listopadu 1951 v South Bend ve státě Indiana. Jeho ostatky byly převezeny do Prahy dcerou Alicí Vlčkovou v polovině osmdesátých let minulého století. Urnu měla u sebe uschovanou nejstarší dcera Hana Klenková. Na začátku devadesátých let,

---

⁹⁰ VEBER, Václav. Vojta Beneš ve třetím odboji, *Paměť a dějiny* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2010, IV(2), 109-122 [cit. 2019-04-16]. ISSN 1802-8241.

Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1002/109-122.pdf>

⁹¹ Tamtéž.

⁹² KULHÁNKOVÁ, Radka. *Vojta Beneš 1878 – 1951*. Praha: 2010. Diplomová práce. Karlova univerzita. Filosofická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Růžena VÁŇOVÁ.

po smrti Hany, byly jeho ostatky i s ostatky Emilie přeneseny na střešovický hřbitov v Praze.⁹³ V roce 1992 byl Vojta Beneš vyznamenán in memoriam řádem Tomáše Garrigue Masaryka druhé třídy.

---

⁹³ Významné osobnosti z obcí našeho okresu, *Archivní zpravodaj: čtvrtletník Státního okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1998, 98(2), 1.

8 VOJTA BENEŠ KOŽLANSKÝ SPISOVATEL

Kromě politické a pedagogické kariéry se Vojta Beneš také silně prosadil v literární tvorbě. Jeho dílo se stáčí několika směry. Vojta Beneš se zaměřil na rodný kraj, rodinu a město Kožlany. V dalších jeho dílech je patrné národní cítění a podpora československého lidu. Tyto práce především zaznamenávají období druhé světové války. Beneš se také zaměřil na postavu prvního československého prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Se svou literární činností začal již jako mladý učitel.

Vojta Beneš a ostatní děti manželů Benešových byly silně oddáni svým rodičům. Ctili jak matku, tak otce a stejně tak i své rodné město. Vojta byl pyšný na své rodiště, což je při čtení patrné. Snažil se, aby na něj byly pyšné i jeho děti. Není divu, že Vojta se na tato témata ve svém díle zaměřil a knihy s tematikou rodiny a Kožlan mají v jeho bibliografii sice nepočtené, ale důležité zastoupení. Ve svých dílech s regionální tematikou seznamuje čtenáře se svým dětstvím, svou rodinou a také se stručnou historií Kožlan. Knihy jsou především laděné tak, aby byly vhodné i pro dětské čtenáře. Jedná se o sondy do jeho života zaznamenané ve formě krátkých epizod. Vystupují zde jména, se kterými se dodnes můžeme v Kožlanech setkat. Stejně tak si můžeme projít místa, kterými chodil sám Vojta či náš bývalý prezident Edvard Beneš. Dílo může sloužit jako zdroj informací o jeho dětství, mládí a rodině.

8.1 NAŠE MAMINKA

Vojta Beneš se v tomto díle především zaměřuje na svou milovanou matku. Vojta se však nevěnuje pouze mamince. Kniha se zabývá rodinnou historií. Pravděpodobně toto dílo bylo předlohou mnohých životopisných statí o životě Vojty Beneše. Vojta zabředá do hlubší historie svého rodu. Postupně se dostává až ke svým prarodičům a rodičům. Můžeme se dočíst o jejich zasnubách či i o tom, jak jeho otec překazil Anně Benešové zasnuby s žihelským Němcem Huebrem.

Z příhod o otci vyplývá, že otec byl tvrdohlavý, avšak pracovitý člověk. Staral se o rodinu a chtěl jí dopřát lepší život než ten chudobný, který prožívali po svatbě. Otec se svou houževnatostí a pracovitostí dostal do povědomí okolí, když začal vyrábět cihly, znalo jej celé okolí Kralovicka a Kožlanska až po obec Žíhli.

„To bylo veliká sláva mezi Benešojc dětmi, když se tatínek na noc vrátil promrzlý, s rampouchy ve vousech, a rozbalil svůj šátek s těmi nesmírnými pamlsky. Neboť tatínek jezdil nejen do Němec, ale také do Plzně a Žatce.“⁹⁴

Na maminku v knize Vojta vzpomíná jako na přísnou, ale láskyplnou ženu. Svým dětem se za neposlušnost nebála dát výprask. Děti jí však poslouchaly. Stejně jako otec, byla matka velice pracovitá. Také se ráda věnovala bylinářství, kterému jí naučila její matka. Vedla si vlastní *verbář*⁹⁵ Zнала léčivou sílu jednotlivých bylin, když se dozvěděla o nové bylině a jejích účincích, tak si je okamžitě zapsala.

„Také výchova všech dětí byla posláním matčiným. Tatínek se nemohl starat, vždýt ani doma nebyl. A tak maminka byla i naší vychovatelkou mnohdy také velmi energickou. Byla vždý té zásady, že metla vyháni děti z pekla a za nejmilejší metlu považovala měchačku.“⁹⁶

Vojta na svou maminku vzpomíná jako na veselou a plnou života. Učila své děti zpívat své oblíbené písně. Často také zpívala společně se svým mužem. Anna Benešová byla silně věřící žena. Často brávala své děti na poutě. Pouze na jedinou pout' jezdila sama, a to na pout' na Svaté hoře v Příbrami. Byla také velice obětavá a pomáhala lidem ve vsi, kteří stonali. Byla patřičně hrdá na své studující syny, tedy Václava, Vojtu a Edvarda. Nepyšnila se ale jen studijními úspěchy, nýbrž i úspěchy rodinnými, těšila se z vnoučat. Ani ve stáří jí neopustila její veselá povaha. Ve stáří pak často pobývala u svých dětí.

„Za šera, když se všechno chystalo k spánku, poklekla maminka na zemi, vedle opřel hlavu do dlaní otec a my dětí, poklekající kolem, počali jsme zpívat. Maminka měla vysoký hlas, otec zpíval smutným basem, který harmonicky provázel maminku v sekstách i terciích, a do toho jsme se hlásili my se svými diškanty.“⁹⁷

„Povahou byla maminka, jak jsem již psal, neobyčejně veselá. Malá, s modrýma očima a drobnou tváří, smála se raději, než plakala nebo se mračila.“⁹⁸

⁹⁴BENEŠ, Vojta. Naše maminka. In: *Za kožlanskými humny*. Praha: Komenium, 1948, s. 140, s. 120.

⁹⁵Tamtéž, s. 123.

⁹⁶Tamtéž, s. 122 – 123.

⁹⁷Tamtéž, s. 127.

⁹⁸Tamtéž, s. 126.

8.2 ZA KOŽLANSKÝMI HUMNY

Dílo *Za kožlanskými humny* je povídková sbírka rozdělena do tří částí. Vojta Beneš se opět zabývá svým dětstvím. Čtenář se dočte o jeho přátelích, dalších rodinách, které žili v Kožlanech, o školních letech.

V první části nazvané *Povídky z pastvy a odjinud* sledujeme osudy rodin Smržových. Vojta vzpomíná na svou třetí třídu na základní škole, kdy do třídy nastoupil nový žák Petr Smrž. Vojta Beneš se s ním přátelil. Vzpomíná na příhody, které spolu prožili, a na společně strávený čas. O rodině Benešů, či o samotném Vojtovi povídka příliš nevypráví, ale naopak se dovídáme drobné detaily ze života v Kožlanech a o soudržnosti lidí z tohoto městečka.

Neúplná rodina Smržů se přistěhovala do Kožlan poté, co zemřel živitel rodiny, otec Petra, pan Smrž. Maminka s Petrem a jeho sestrou Pavlínou přišli do Kožlan z Loun u Mostu. V Kožlanech bydleli v malé rozpadlé chalupě. Měli hluboko do kapsy, ale uživit se dokázali, paní Smržová byla pracovitá žena. Také jim byly nápomocné rodiny kožlanské. Zvaly je na oběd, pokud měly dostatek pro svou rodinu, dávaly jim vejce, mouku, brambory. Paní Smržová za to vykonávala pro tyto rodiny drobné práce. Po čase měli Smržovi i husy, se kterými chodil Petr na pastvu. Na pastvě se Petr, Vojta a ostatní děti seznámili s Němci, kteří procházeli Kožlany. Aby Petr pomohl rodině, bez souhlasu či matčina vědomí, připojil se k Němcům, aby jim pomohl odvést husy do Německa. Za tuto službu dostával plat. Nikdo však o jeho práci nevěděl, a tak jej hledali celé Kožlany. Věřilo se, že se utopil. Po čase se vrátil zpět do Kožlan i s penězi. Vívalo ho celé městečko a do svých služeb jej vzal sám starosta Kožlan.

„Na náměstí u radnice čekal Petra zástup lidí a všichni měli velikou radost, že se ztracený synek vrací. Teprve nyní poznali, jak měli Smržojc Petra všichni rádi.“⁹⁹

Druhá povídka nese název *Brambory*. Vojta Beneš vzpomíná na podzimní sklizeň brambor. Té se zúčastnila celá rodina, kromě Barbory a nejmladšího Edvarda. Sklizeň byla velká událost. Celý den se strávil na poli. Vyjíždělo se se svítáním a domů se vracelo se stmíváním. Oralo se, vybírali se brambory, nakonec dne se rozdělal oheň a děti si upekli brambory v popelu. Vojta Beneš s radostí v povídce popisuje, jak se bavil se sourozenci. Probíhali kouřem od ohně a také skákali přes plameny. Sám ze sebe si dělá legraci, že byl známý pro svou nenasytlost, říká o sobě, že byl „Bumbrlík.“

⁹⁹BENEŠ, Vojta. *Za kožlanskými humny*. Praha: Komenium, 1948, s. 140, s. 65.

„Ztichlé políčko bramborové se táhlo svými čtrnácti záhony zahnědlé půdy mezi blédezeleými mezemi do stříbřité mlhy visící do nekonečna všude kol dokola po kraji. A celý ten kraj se do ní zachouvil, dřímал a usínal. Ani vysoké Brdy na jižním obzoru netměly se dnes tolik svými krásnými černavými lesy. Ranní mlha je pohltila, utopila je.“¹⁰⁰

Jak začaly mé první prázdniny je poslední povídkou v knize. Beneš se ve vyprávění vrací do svého dospívání. Po roce pobytu u bratra Václava v Orlických horách se neohlášeně navrátí zpět do rodného města. Vojta došel do Kožlan pěšky od Rakovníka s těžkým kufrem. Doma jej radostně a s dojetím vítali. Vojta vyprávěl o svém životě u bratra a ukazoval své studijní výsledky, které byly úctyhodné. Největší radost z jeho příchodů domů měl mladší bratr Ladislav. I přes jeho náročnou cestu domů se však musel druhý den společně s rodinou věnovat se práci na poli.

„Zatím jsem se vrátil s vysvědčením a ukazoval zvědavé matičce zelený papír a četl shora dolů známky, jak jedna za druhou sestupovaly: chvalitebně, výborně, výborně, chvalitebně, výborně, ...“

„Vidíte,“ řekl jsem s nádechem pýchy: „Mám čtyři výbky a tři chvalky“¹⁰¹. Tuhle je napsáno, jak jsem povídal: S vyznamenáním.“

Hleděl jsem s matky na otce, s otce jsem se podával po Barušce, která měla obličej rozzářený, kolem rtů úsměv a oči upřeny na mne, který jsem se tolik vyznamenal.“¹⁰²

---

¹⁰⁰Tamtéž, s. 78.

¹⁰¹„Výbka“ a „chvalka“ jsou zkrácené tvary ve studentském slangu pro udělené známky výborně a chvalitebně.

¹⁰²BENEŠ, Vojta. *Za kožlanskými humny*. Praha: Komenium, 1948, s. 140, s. 103.

9 OSOBA VOJTY BENEŠE V POVĚDOMÍ DNEŠNÍCH ŽÁKŮ

V rámci mé bakalářské práce jsem zjišťovala, jestli Vojta Beneš, jakožto kožlanský rodák, má zastoupení v povědomí kožlanských žáků základní školy a zdali se věnuje pozornost učivu regionálních dějin v rámci výuky dějepisu. Vydala jsem se proto do Základní školy Dr. Edvarda Beneše v Kožlanech, kde jsem navštívila sedmou a devátou třídu. Průzkum byl proveden mezi žáky těchto tříd formou dotazníku, který jsem vytvořila a dětem předložila k vyplnění.

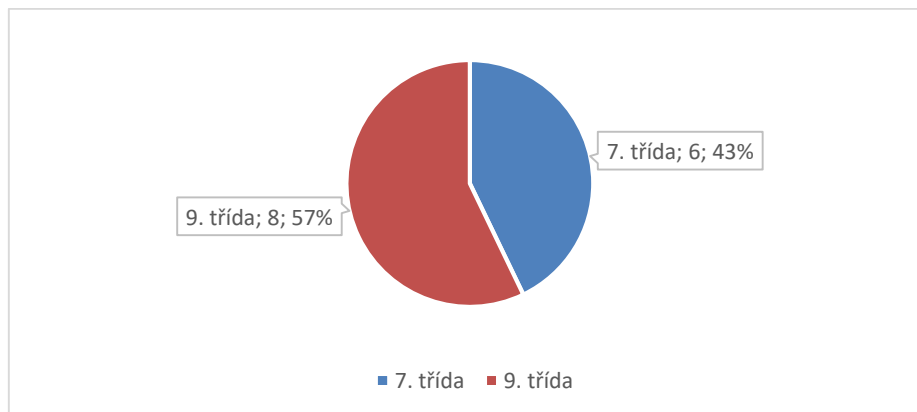
Mým prvním předpokladem je, že žáci o tomto rodákovi přílišné znalosti nemají, jelikož se pozornost těmto tématům ve výuce nevěnuje. Další předpoklad je takový, že jsou žáci hrdí na své rodáky, kteří mají vliv na české dějiny. Posledním předpokladem zní, že blízké okolí dětí složené z dospělých bude mít o Vojtovi Benešovi širší znalosti.

9.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dětem bylo rozdáno celkově 23 dotazníků, které si ponechaly na víkend, aby se zeptaly na osobu Vojty Beneše blízkého dospělého okolí. Z rozdaných 23 dotazníků se vrátilo dotazníků 14. Děti z deváté třídy vrátily téměř všechny, dotazník neodevzdali čtyři žáci. V sedmé třídě odevzdala dotazníky pouze polovina žáků.

Otázka č. 1: Do jaké chodíš třídy?

Tato otázka měla být především k tomu, abych pomocí ostatních otázek dokázala vyvodit rozdíl ve vědomostech mezi sedmou a devátou třídou. Většina žáků sedmé třídy však dotazník zapoměla donést zpět, proto jsem jich ze 14 rozdaných dostala zpět pouze 6. V deváté třídě jsem z 11 rozdaných získala zpět 8 vyplněných dotazníků. Tři žáci se do školy nedostavili z důvodu nemoci. Přítomní žáci odevzdali dotazník všichni.

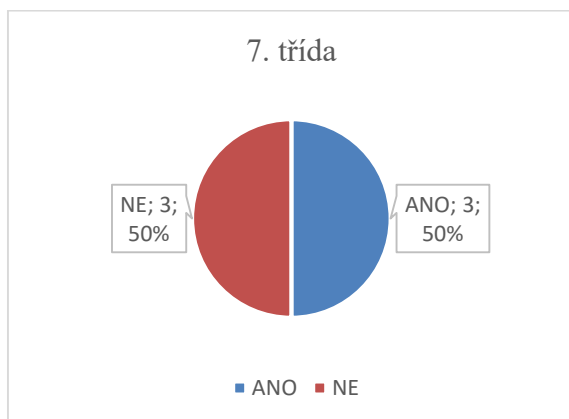

Graf 1 - Poměr počtu žáků mezi 7. a 9. třídou

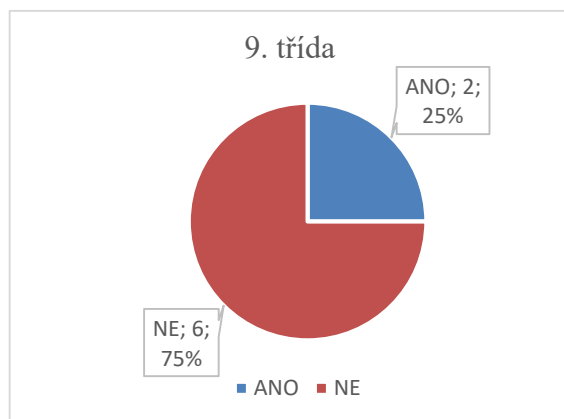

Otázka č. 2: Jistě znáš Edvarda Beneše, ale slyšel/a jsi někdy o Vojtovi Benešovi?

Tato otázka zkoumala, zdali žáci znají osobu Vojty Beneše bez jakéhokoli vyhledávání informací. Výsledky ukázaly, že žáci v 7. třídě znají Vojtu Beneše statisticky více než žáci ve třídě 9. V 7. třídě zná Vojtu přesně polovina respondentů. Naopak v třídě 9. ví o Vojtovi Benešovi pouze 25 % žáků. Tento výsledek potvrdil můj předpoklad, že žáci o tomto rodákovi přílišné znalosti nemají. Celkový průměrný výsledek ukazuje, že většina žáků o Vojtovi Benešovi povědomí nemá.

Graf 2 - Znalost osoby Vojty Beneše mezi žáky v 7. třídě

Graf 3 - Znalost osoby Vojty Beneše mezi žáky v 9. třídě

Otázka č. 3: Pokud ano, napiš, kdo to byl, popřípadě čím se zabýval.

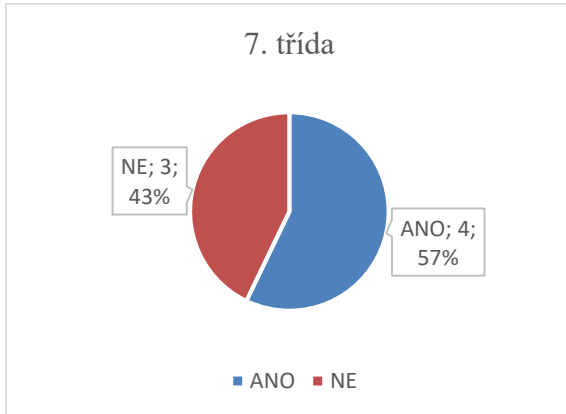
Tato otázka byla otevřena a respondenti zde mohli uvést své poznatky o osobě Vojty Beneše. Nejčastějšími odpověďmi bylo to, že Vojta Beneš byl bratr bývalého prezidenta Edvarda Beneše, a také, že se Vojta narodil v Kožlanech. Někteří žáci věděli, že se jednalo o spisovatele. Jedna z odpovědí žáka deváté třídy byla detailní. Respondent zmínil také to, že Edvard Beneše pobýval u Vojty v době svých studií. Především děti v 7. třídě věděli o Vojtově kariéře spisovatele. Jeden respondent v 7. třídě zmínil i dílo *Naše maminka*.

Otázka č. 4: Pokud ne, zkus zapřemýšlet o tom, kdo to byl a svoje nápady запиš.

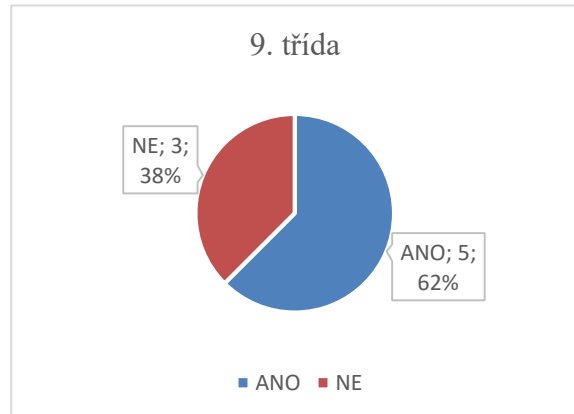
Tato otázka byla koncipovaná tak, aby dala prostor žákům, kteří se v předchozí otázce vyjádřit nemohli. V deváté třídě děti usuzovaly, že Vojta Beneš byl umělecky založený. Především tipovaly dráhu umělce, tedy malíře či sochaře a spisovatele. Dalším tipem byl sourozenecký vztah mezi Vojtou a Edvardem. V sedmé třídě děti také tipovali, že Vojta byl spisovatel a bratr Edvarda Beneše.

Otázka č. 5: Víš, kde měla rodina Benešova svůj dům? Pokud ano, kde se nacházel?

Následující otázka šetřila, jestli respondenti vědí o tom, kde se nacházel dům Benešových. Výsledky vyšly pozitivní. Většina dětí věděla, kde domek najdou. Někteří na doplňující otázku odpovídali pouze stroze v *Kožlanech*. Jiní však uvedli i správnou ulici, která nese název *Pražská*. Od jednoho respondenta z 9. třídy byla v dotazníku odpověď s detailním popisem domu včetně umístění v ulici, barvy fasády a informací o plaketě věnované Edvardu Benešovi připevněné na domě.

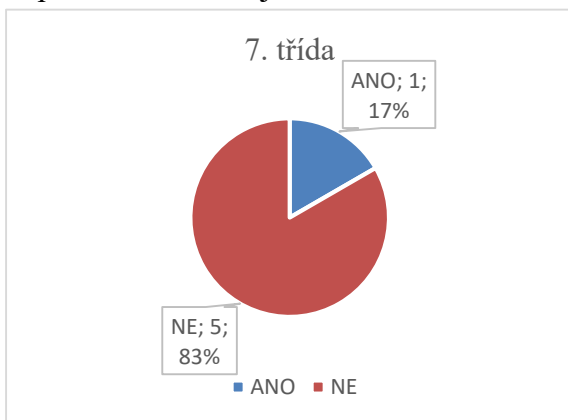
Graf 4 - Znalost umístění domu Benešů u žáků v 7. třídě

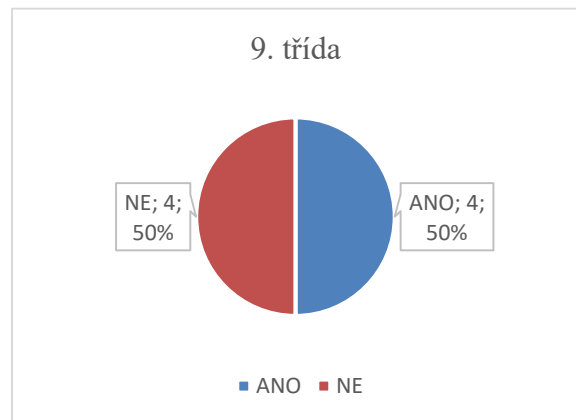
Graf 5 - Znalost umístění domu Benešů u žáků v 9. třídě

Otázka č. 6: Znáš ještě někoho z rodiny Edvarda Beneše? Pokud ano, koho?

Šetření této otázky ukázalo, že kromě Edvarda Beneše žáci z rodiny Benešových neznají téměř nikoho. V 7. třídě pouze jeden žák. V deváté třídě byly výsledky přívětivější. Vyšly přesně na polovinu. Žák sedmé třídy věděl, že Vojta pocházel z deseti dětí a že se jeho rodiče jmenovali Anna a Matěj. V deváté třídě také znali především Vojtovi rodiče. Jeden z respondentů uvedl přání Vojtova otce, aby šel do vyučení a nikoli na studia. Jeden respondent uvedl Vojtovu sestru Barboru.

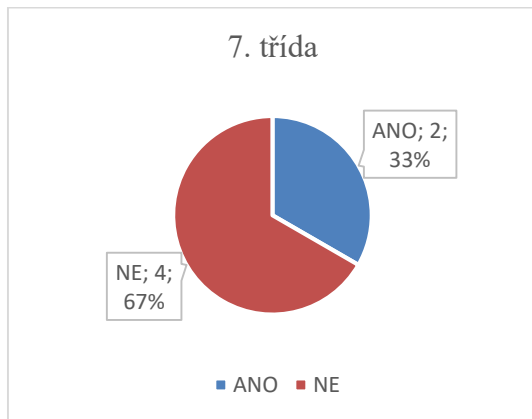
Graf 6 - Znalost příslušníků rodiny Benešů mezi žáky v 7. třídě

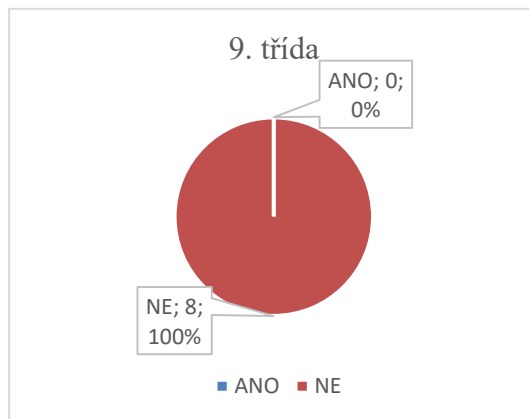
Graf 7 - Znalost příslušníků rodiny Benešů mezi žáky v 9. třídě

Otázka č. 7: Znáš nějaká díla Vojty Beneše, která se věnují Kožlanům a jeho rodině?**Pokud ano, jaká?**

Respondenti v této otázce odpovídali především negativně. Dílo Vojty Beneše, ač je rozsáhlé, je mezi dětmi nevyhledávané a nemají o něm žádné znalosti. Pouze 2 ze 14 respondentů odpovědělo kladně. Uvedli dílo *Naše maminka*, které je řazeno do regionální literatury Vojty Beneše.

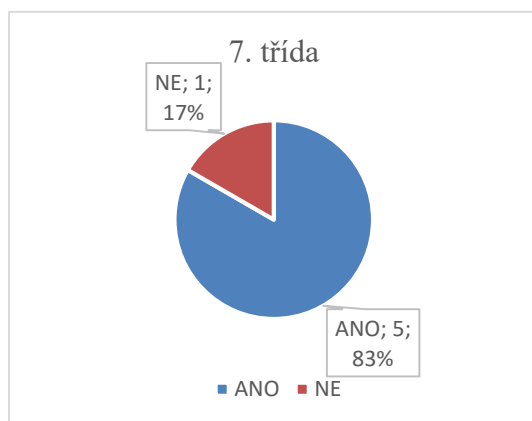
Graf 8 - Znalost díla Vojty Beneše mezi žáky v 7. třídě

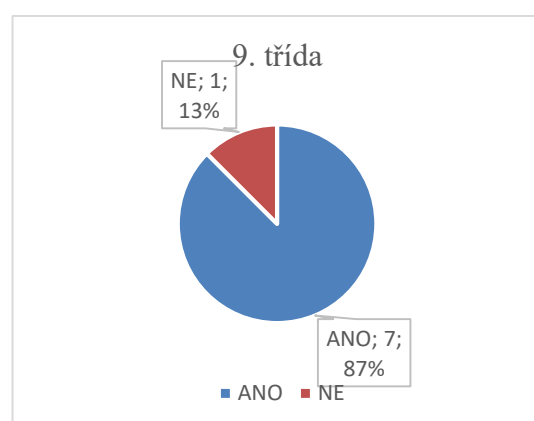
Graf 9 - Znalost díla Vojty Beneše mezi žáky v 9. třídě

Otázka č. 8: Cítíš se hrdý, že tvoje rodné město má slavné rodáky?

Další otázka v dotazníku byla zaměřená na to, zdali jsou děti hrdé na slavnou historii svého města a na rodáky. Tato otázka je jakýmsi úvodem k otázce další. Snažila jsem se o to, aby děti zapřemýšleli o tom, jestli je pro ně podstatné, že žijí ve městě, kde se narodil někdo významný. Výsledky byly kladné. Vyšly pouze dvě *ne* ze 14 odpovědí. Děti jsou skutečně pyšní na regionální historii. Výsledky potvrzují mou druhou hypotézu.

Graf 10 - Hrdost na slavné rodáky mezi žáky v 7. třídě

Graf 11 - Hrdost na slavné rodáky mezi žáky v 9. třídě

Otázka č. 9: Pokud by v Kožlanech měla vzniknout nová pamětná deska, socha, naučná stezka, komu by měla být podle tebe věnována a kam bys jí nechal/a umístit?

Předposlední otázka navazuje na otázku 8. Respondenti mohli volně odpovídat na to, jak by ocenili jimi vybraného slavného rodáka. Děti se nejvíce zaměřovaly na Benešovu rodinu, na což mělo pravděpodobně vliv téma dotazníku. Několik nápadů se věnovalo naučné stezce. Děti její trasu začlenily do prostoru města. Vedly by jí především kolem Městského muzea Kožlany a kolem domu Benešových. Tuto stezku by věnovaly buď samotným bratrům Benešovým (Vojtovi a Edvardovi) či dokonce celé rodině Benešových. Dalším návrhem byla socha věnovaná stejným osobnostem jako z návrhů naučné stezky.

Otázka č. 10: Zjistí od tří dospělých ve tvém okolí, jestli znají Vojtu Beneše a zkus se jich zeptat na nějaké informace o něm.

Závěr dotazníku byl zaměřen na dospělé v okolí žáků. Výsledky naprosto vyvrátily mou třetí hypotézu. Předpokládala jsem, že dospělí v Kožlanech budou znát osobu Vojty Beneše alespoň okrajově. Výsledky vyšly z většiny negativně. Děti se především ptaly rodičů a prarodičů. Dospělí v markantní většině neměli o Vojtovi Benešovi žádné ponětí. Pouze tři rodiče odpověděli kladně. Odpovídali, že se jedná o bratra Edvarda Beneše, který se pohyboval především v politické a literární sféře. Jeden rodič zmínil, že Vojta Beneš se stal nositelem řádu Tomáše Garrigue Masaryka.

9.2 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ

Prováděný výzkum byl zaměřen na znalost osoby Vojty Beneše v jeho rodném městě mezi žáky 7. a 9. třídy na Základní škole Dr. Edvarda Beneše. Účelem bylo porovnat výsledky u obou tříd a zjistit, zda existují rozdíly ve znalostech mezi jednotlivými třídami.

Výzkum na základní škole ukázal, že žáci v sedmé třídě mají o Vojtovi Benešovi větší povědomí než žáci ve třídě deváté. Děti v sedmé třídě věděly o Vojtovi informace, bez možnosti jejich vyhledávání. Často se zaměřovaly na jeho kariéru spisovatele. V deváté třídě měli žáci naopak více povědomí o širší rodině Benešových a také o místu, kde se nacházela chalupa Benešových. Umístění chalupy Benešových znali také žáci v sedmé třídě. Hypotézy dětí o tom, kdo byl Vojta Beneš, byly přesné. Děti správně tipovaly kariéru spisovatele. Logicky také usuzovali, že se jednalo o bratra Edvarda Beneše. Hypotézy, které se odkloňovaly od správné odpovědi, se stále držely uměleckých směrů. Někteří žáci se domnívali, že Vojta Beneš byl malíř či sochař. I přes to, že část dětí správně uvedla, že se

jednalo o spisovatele, tak pouze dva respondenti v sedmé třídě uvedli správně alespoň jedno dílo. Konkrétně se jednalo o dílo *Naše maminka*, které je přímo zaměřené na Kožlany. V deváté třídě žáci nevěděli o žádném literárním díle. Ani znalost dalších členů rodiny Benešových nebyla velká. V sedmé třídě o dalších členech věděl pouze jediný žák, který uvedl Vojtovi rodiče. V deváté třídě byly výsledky pozitivnější. Výsledky vyšly přesně půl na půl. 50 % dětí vědělo o dalších členech, především o Vojtových rodičích. Jediný respondent zmínil Vojtovu sestru Barboru. Otázky osm a devět se byly koncipované tak, aby v dětech vyvolaly pocit hrdosti k rodnému městu. Ze 14 respondentů pouze dva uvedli, že nejsou hrdí na své slavné rodáky. Děti odpovídaly, že si slavné osobnosti zaslouží uznání ve formě sochy či naučné stezky. Poslední otázka dotazníku měla zarážející výsledky, které ukázaly, že dospělé okolí dětí o Vojtovi Benešovi neví téměř nic. Z celkových 42 tázaných dospělých odpověděli kladně pouze tři. Jejich znalosti byly i tak nevelké. Především věděli, že Vojta byl politikem a bratrem Edvarda Beneše.

Tento dotazník potvrdil mé dva předpoklady ze tří. Jeden předpoklad byl vyvrácen. Prvním předpokladem bylo, že žáci o tomto rodákovi přílišné znalosti nemají. Výsledky ukázaly, že skutečně Vojta není příliš známou osobností mezi žáky. Druhý předpoklad, že žáci cítí hrdost za slavné rodáky, se také potvrdil. Avšak poslední byl vyvrácen. Předpokládala jsem, že dospělí budou mít větší znalosti o Vojtovi Benešovi než děti a opak se stal pravdou. Děti nad svým dospělým okolím značně ve vědomostech vedou.

Vojta Beneš není ve svém rodném městě příliš známou osobností, děti nějaké povědomí o tomto rodáku mají, avšak se nejedná o povědomí nikterak valné. Mezi sedmou a devátou třídou velké rozdíly ve znalostech nejsou, výsledky jsou téměř stejné. Je jisté, že regionálním dějinám a literatuře se ve výuce dějepisu nevěnuje příliš pozornosti, i přes to, že jsou podstatné pro široké dějiny naší vlasti a měli vliv na formování naší současnosti.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření souvislého životopisu Vojty Beneše s částečným ohledem na jeho rodné město Kožlany a Plzeňsko. Také jsem chtěla zjistit povědomí o jeho osobnosti v jeho rodišti, o kterém jsem doufala, že bude alespoň průměrné. Na základě mé badatelské práce mohu potvrdit, že vytvořit životopis Vojty Beneše jsem úspěšně splnila, včetně zohlednění jeho rodiště. Vyvrátila se mi však domněnka o znalostech o Vojtovi Benešovi. Výsledky dotazníků ukázaly, že Vojta Beneš není známý ani mezi dětskými ani dospělými obyvateli Kožlan.

Vojta Beneš prožil rozmanitý život, který začal v malé chudé chalupě. Vliv na jeho houževnatost měli rodiče Matěj a Anna, kteří vynikali stejnou charakterovou vlastností. Václav Beneš, Vojtův starší bratr, se zasloužil o to, že se Vojta začal zabývat sociální a pedagogickou prací. Po úspěšných studiích, kterými ho doprovázely náročné okamžiky spojené s chudobou, se stal váženým a oblíbeným učitelem. Začal se věnovat sociální práci a později si dokončil zkoušky, aby mohl vyučovat na obecných a měšťanských školách. Po složení těchto zkoušek se mohl věnovat naplno své práci učitele. Začal cestovat po malých vesnicích okolo Brandýsa nad Labem, kde učil. Začal se věnovat novému pojetí školy, jako demokratické instituce, a také se více zajímal o národní politiku. Vojta Beneš jako mladičkový učitel začal publikovat své první povídky a stati. V Brázděm se seznámil se svou ženou Emilií a konečně začal učit na prestižní škole v Brandýse nad Labem.

Vojta Beneš byl vyslán do Ameriky, jako zástupce českého učitelstva, aby zde vyučoval a vychovával děti českých krajanů. S tímto posláním cestoval tři roky po Americe a postupně se sám učil tomu, co znamená demokratická výuka, kterou toužil aplikovat na české školství. Po vypuknutí první světové války se na čas vrátil do vlasti, kde však dlouho nezůstal. Druhá cesta na západ začala v roce 1915 a tentokrát Vojtu doprovázela jeho rodina. Tentokrát se však nevěnoval učení, nýbrž odbojové práci proti Rakousku-Uhersku. Zahájil sérii přednášek napříč celou Amerikou, při kterých se snažil zburcovat krajany k revoluci a finanční pomoci. Ve své misi byl v počátcích úspěšný a mezi krajany byl velmi oblíbený. Postupem času však lidé ztráceli důvěru a přesvědčování začalo být náročnější. Se svou rodinou žil nejprve v New Yorku a následně v Chicagu. Benešovi se po skončení války vrátili zpět do Čech.

Po návratu mu osud přichystal nelehkou zkoušku. Musel se potýkat s obvinění z prorakouské aktivity ze strany klerikálu, proti kterým vždy Vojta vystupoval. Vojta Beneš se vrátil ke své pedagogické práci a stal se školním inspektorem. Více se také začlenil do

---

politického života v demokratické Československé republice. Stal se členem Národního shromáždění a později i senátorem za Československou stranu sociálně demokratickou. Tohoto mandátu se však vzdal.

Druhá světová válka přinesla do života rodiny Benešových stíny. V září 1938 se Vojta opět vydal do USA. Opět začal s přednáškami mířenými proti nacistickému režimu. Jeho cílem bylo vytvořit jednotné americké Národní rady Čechů, Slováků a Karpatorusů, což se ale nepodařilo. Na čas se opět vrátil do Prahy, odkud odjel v roce 1939 a do konce války už se do Čech nevrátil. Vojtu čekaly další přednášky, které jej velice vyčerpávaly a podepisovaly se na jeho zdraví. Čeští krajané nespolupracovali a Vojta byl zklamaný z poměrů v Americe. Do vlasti se s rodinou vrátil v září 1945. Po nástupu komunistického režimu se pokoušel o další odbojovou činnost. Přátelil se s Miladou Horákovou a dalšími oběťmi politických procesů. V roce 1949 se odstěhoval nadobro ke své dceři Alici do Ameriky a zde žil až do své smrti v roce 1951.

Na základě poznatků mohu s jistotou konstatovat, že Vojta Beneš byl významnou osobností moderních dějiny Československa. Vojta Beneš byl celoživotním zastáncem demokracie a svobody obyvatel v Československu. Jeho odbojová činnost byla prospěšná a zanechala na českých krajanech stopy. Stejně je tomu tak s pedagogickou a sociální činností, jimž se věnoval od mládí. Svou lásku k literatuře se snažil převést na své žáky a snažil se z nich formovat budoucí inteligenci našeho národa. Vojta Beneš byl plodný autor, vytvořil velký počet děl ať už se jednalo o literaturu naučnou či beletrii. Důležitosti působení Vojty Beneše, jeho dílu a činům by se jeho mělo věnovat ve výkladu našich dějin větší pozornosti, čímž by mu byla vzdána úcta, kterou si jistě zaslouží.

RESUMÉ

The aim of my bachelor thesis was to create a coherent biography of Vojta Benes with a partial regard to his hometown Kozlany and the Pilsen Region. I also wanted to find out knowledge about his person in his hometown, which I hoped would be at least average. Based on my research work I can confirm that I have successfully completed the creation of the biography of Vojta Benes, including his legacy in his birthplace. However, I was disproved by the assumption of knowledge about Vojta Benes. The results of the questionnaires showed that Vojta Benes is not known even among the children and adults of Kozlan.

Vojta Benes spent a diverse life that began in a small poor cottage. The influence of his tenacity was on his parents, Matej and Anna, who excelled with the same character traits. Vaclav Benes, Vojta's older brother, contributed to the fact that Vojta started to work in social and pedagogical work. After successful studies that accompanied him with difficult times associated with poverty, he became a respected and popular teacher. He began to do social work and later completed an exam to teach at primary and secondary schools. After passing these exams, he could devote himself fully to his teacher's work. He began to travel around small villages around Brandys nad Labem, where he taught. He began to devote himself to the new concept of school, as a democratic institution, and was more interested in national politics. Vojta Benes as a young teacher began to publish his first short stories and articles. He met his wife Emilie in Brazdim and finally began teaching at a prestigious school in Brandys nad Labem.

Vojta Benes was sent to America as a representative of the Czech teacher to teach and educate the children of Czech compatriots. With this mission he travelled for three years through America and he gradually learned himself what the democratic teaching is and he wanted to apply that to Czech education. After the outbreak of the First World War, he returned to his homeland for a while, but he did not stay for a long time. The second journey to the west started in 1915, this time Vojta was accompanied by his family. This time he did not devote himself to learning but to the resistance work against Austria-Hungary. He began a series of lectures across America, trying to stir up the countrymen for revolution and financial aid. In his mission he was successful at the beginning and he was very popular among compatriots. Over time, however, people lost confidence and persuasion became more demanding. He and his family lived first in New York and then in Chicago. Benes returned to Bohemia after the war.

After his return, his fate prepared a difficult test for him. He had to contend with the allegations of pro-Austrian activity from the clerical against whom Vojta had always performed. Vojta Benes returned to his pedagogical work and became a school inspector. He has also become more involved in political life in the democratic Czechoslovak Republic. He became a member of the National Assembly and later a senator for the Czechoslovak Social Democratic Party. However, he gave up this mandate.

World War II brought shadows to the life of the Benes family. In September 1938 Vojta went back to the USA. He started lecturing again, this time against the Nazi regime. His goal was to create a united American National Council of Czechs, Slovaks, and Russians from Carpathians, but he failed. For a while he returned to Prague, where he left in 1939 and did not return to Bohemia until the end of the war. Vojta took another more lectures that exhausted him and destroyed his health. Czech compatriots did not cooperate and Vojta was disappointed with the situation in America. He returned to his homeland with his family in September 1945. After the Communist regime began, he attempted another resistance activity. He was friends with Milada Horakova and other victims of political processes. In 1949 he moved to his daughter Alice in America for good and lived here until his death in 1951.

Based on my knowledge, I can say with certainty that Vojta Benes was an important figure in modern history of Czechoslovakia. Vojta Benes was a lifelong advocate of democracy and freedom of citizens in Czechoslovakia. His resistance activity was beneficial and left a mark on Czech compatriots. The same is true of the pedagogical and social activities that he has devoted himself to since his youth. He tried to transfer his love for literature to his disciples and tried to shape the future intelligence of our nation. Vojta Benes was a prolific author, he created a large number of works, whether they were educational or fiction. The importance of Vojta Benes's work, his work and his actions should be given greater attention to the interpretation of our history, thus giving him the respect he deserves.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY**Archivní prameny**

Archiv KPR, fond KPR, inv. č. 1802, Beneš Vojta, 1920–1948, kart. 332.

Archiv KPR, fond KPR, protokol P, sign. P I 34/39, Beneš Vojta, jmenování, 1921–1939 (nezpracováno).

Archiv KPR, fond KPR, protokol T, sign. T 1374/47, Zpráva poslance Vojty Beneše o personálních změnách u policie v Plzni, 1947, kart. 46.

Archiv KPR, fond KPR, protokol T, sign. T 199/25, Generální konsul V. Beneš, 1925–1938, kart. 146.

Archiv KPR, fond KPR, protokol T, sign. T 526/46, Vojta Beneš, 1945–1948, kart. 27.

Archiv KPR, fond KPR, protokol T, sign. T 572/21, Beneš Vojta – osvědčení o účasti v odboji, 1921, kart. 51.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27057, sign. 276/151, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27906, sign. 280/80, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika 29. 10. 1945, Praha.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27992, sign. 281/80, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27993, sign. 281/9, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27994, sign. 281/10, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27995, sign. 281/11, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika, 9. ledna 1946, Plzeň.

Archiv města Plzně, Vojta Beneš, i. č. 27996, sign. 281/12, korespondence Vojty Beneše a Lud'ka Pika.

Archiv Národního muzea, fond Vojta Beneš, kart. 1 – 9.

Elektronický archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, fond Vojta Beneš. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih>

Kronika města Kožlany 1836 – 1969, digitalizovaná verze.

Tištěné prameny

OLIVOVÁ, Věra, ed. *Dopisy bratru Vojtovi: 1938 – 1945*. Praha: Eva - Milan Nevole, 1998. 73 s. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše; sv. 16. ISBN: 80-86107-05-1.

Literatura

BENEŠ, Vojta. *Bojovali jsme za svobodu*. 1. díl. Praha: Pokrok, 1947. 314 s.

BENEŠ, Vojta. *Za kozlanskými humny*. Praha: Komenium, 1948, s. 140.

BENEŠ, Vojta. *Děti v bouři revoluce: literární obraz práce a bojů amerických Čechoslováků za svobodnou domovinu*. Brno: Vydavatelský odbor Ústředního spolku Jednot učitelských, 1934.

BENEŠ, Vojta. *Škola a výchova v demokratickém státě*. Praha: Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnictví učitelstva československého, 1921. 151 s.

BENEŠ, Vojta. *Újezdní školy měšťanské, zákon jednomyslné státní vůle*. Praha: Svaz Národního osvobození, 1936. 110 s.

BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří – FOUČEK, Karel. *Severní Plzeňsko I: historicko-turistický průvodce (č. 6) = Landkreis Pilsen Nord I. : Historisch-Touristischer Führer (Nr. 6)*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 1996. 190 s. ISBN 80-901877-1-4.

BUKAČOVÁ, Irena – HUS, Miroslav – ROM, Karel. *Škoda lásky*. Mariánský Týnec: Machart, 2016. 223 s. ISBN 978-80-87185-22-3

BUKAČOVÁ, Irena. *Edvard Beneš: 1884 – 1948*. Kozlany: Městský úřad, 1994. 11 s.

HANZAL, Josef. *Edvard Beneš*. Praha: Mladá fronta, 1994. 51 s. ISBN 80-204-0445-7.

HANZLÍK, František. *Krajané a československý zahraniční odboj 1938-1945: v dokumentech a fotografiích*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7278-532-2.

HITCHCOCK, Edward Bering. *Zasvětil jsem život míru*. 6. vyd. Praha: Jaroslav Podroužek, 1948. 328 s. ISBN 80-903184-8-7.

JANATA, Jaroslav. *Rodiště, rod a dětství ministra Dra Eduarda Beneše*. Kralovice: 1934. 70 s. Krašov.

Josef Kožíšek: 1861 – 1961. Plzeň: Okresní národní výbor Plzeň-jih, 1961, 11 s.

Kozlany v obrázcích: rodiště presidenta dr. Edv. Beneše. Kralovice: Krašov, 1946. 22 s.

KRÁKOROVÁ, Jaroslava – ŘEHÁKOVÁ, Renáta – ŠVÉDA, Jan. *Čakovice, Miškovice, Třeboradice*. Praha: Ivo Železný, 2005. 159 s.

NOVOTNÝ, Karel. *Člověk Edvard Beneš: čtení o druhém prezidentovi*. Praha: Dita, 2006. 205 s. ISBN 80-85926-43-1.

Památník našeho osvobození okresu Brandýského. Brandýs nad Labem: Okresní osvětový sbor, 1928. 348 s.

STEHLÍK, Čestmír. *Česká sociální demokracie za války*. Praha: Tiskové družstvo československé strany pokrokových socialistů, 1919. 74 s.

TOMEŠ, Josef. *Průkopníci a pokračovatelé: osobnosti v dějinách české sociální demokracie 1878 – 2003: biografický slovník*. Praha: Demos, 2004. ISBN 80-239-2652-7.

VLČKOVÁ, Jitka – NĚMEČKOVÁ, Eva – VLČEK, Pavel. *Kožlany: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: NAVA, 2018. 246 s. ISBN 978-80-7211-541-9.

VONDRÁŠEK, Václav – HANZLÍK, František. *Krajané v USA a vznik ČSR: v dokumentech a fotografiích*. 2., upr. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2009. ISBN 978-80-7278-528-5.

Za svobodu, spravedlnost a solidaritu: dějiny sociální demokracie v českých zemích = Für Freiheit, Gerechtigkeit und Solidarität: die Geschichte der Sozialdemokratie in den böhmischen Ländern = For freedom, justice and solidarity: history of Social democracy in the Czech lands. Přeložil BÍMOVÁ, Jana – RŮŽIČKA, David. Praha: Masarykova demokratická akademie, [2016]. ISBN 978-80-87348-25-3.

Diplomové práce

KRONĎÁKOVÁ, Miroslava. *Eduard Beneš – rodák kožlanský*. Plzeň: 1993. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Jan KUMPERA.

KULHÁNKOVÁ, Radka. *Vojta Beneš 1878 – 1951*. Praha: 2010. Diplomová práce. Karlova univerzita. Filosofická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Růžena VÁŇOVÁ.

Sborníky, periodika, časopisy

DEJMEK, Jindřich – HANZAL, Josef. *Mise prezidentova bratra, České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století: Sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha: Historický ústav, 1997, 381 - 408. ISBN 80-85268-61-2.

KLIMEK, Antonín. *Zrození státníka: Edvard Beneš 28. 5. 1884 – 24. 9. 1919, Slovo k historii*. Praha: Melantrich, 1992, 38. 32 s.

ŠETŘILOVÁ, Jana. Válečné deníky Vojty Beneše, *Dějiny a současnost*. Praha: 1994, 6, 47 – 51. ISSN 0418-5129.

Významné osobnosti z obcí našeho okresu, *Archivní zpravodaj: čtvrtletník Státního okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1998, 98(2), 1.

Použité elektronické dokumenty

VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla. *FRANTA Zdeněk 19. 4. 1868 – 1. 7. 1943*. Biografický slovník [online]. Poslední změna 12. 1. 2019 v 03:48 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FRANTA_Zden%C4%9Bk_19.4.1868-1.7.1943

<http://en.wikipedia.org>

VEBER, Václav. Vojta Beneš ve třetím odboji, *Paměť a dějiny* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2010, IV(2), 109 – 122 [cit. 2019-04-16]. ISSN 1802-8241. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1002/109-122.pdf>

LOMOVÁ, Zdena. *Josef Kozíšek (6. 7. 1861 – 6. 7. 1933)*. Obec Lužany [online]. Poslední změna 1. 4. 2019 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://www.obec-luzany.cz/informace-o-obci-luzany/slavni-rodaci-a-osobnosti/josef-kozisek/>

<http://www.plzensko.socdem.cz>

BLAŽÍČKOVÁ, Anna. *Hana KLENKOVÁ*. Slovník české literatury [online]. Poslední změna: 10. 9. 2006 [cit. 2019-04-03].) Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=716>

<https://www.geni.com>

Rod Benešů [online]. Městské muzeum Kozlany. Poslední změna 21.06.2014 16:03 [cit. 13. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.muzeumkozlany.cz/news/rod-benesu/>

SEZNAM GRAFŮ V TEXTU

Graf 1 - Poměr počtu žáků mezi 7. a 9. třídou.....	43
Graf 2 - Znalost osoby Vojty Beneše mezi žáky v 7. třídě	44
Graf 3 - Znalost osoby Vojty Beneše mezi žáky v 9. třídě	44
Graf 5 - Znalost umístění domu Benešů u žáků v 9. třídě	45
Graf 4 - Znalost umístění domu Benešů u žáků v 7. třídě	45
Graf 6 - Znalost příslušníků rodiny Benešů mezi žáky v 7. třídě.....	45
Graf 7 - Znalost příslušníků rodiny Benešů mezi žáky v 9. třídě.....	45
Graf 8 - Znalost díla Vojty Beneše mezi žáky v 7. třídě.....	46
Graf 9 - Znalost díla Vojty Beneše mezi žáky v 9. třídě.....	46
Graf 10 - Hrdost na slavné rodáky mezi žáky v 7. třídě	46
Graf 11 - Hrdost na slavné rodáky mezi žáky v 9. třídě	46

SEZNAM PŘÍLOH

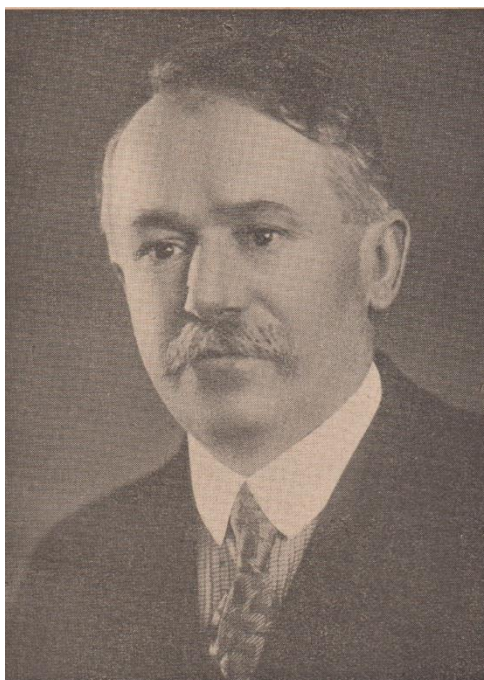
PŘÍLOHA Č. 1 - FOTOGALERIE IV
PŘÍLOHA Č. 2. - DOTAZNÍK XX
PŘÍLOHA Č. 3 – ABECEDNÍ SEZNAM LITERÁRNÍHO DÍLA VOJTY BENEŠE XXI

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Vojta Beneš	IV
Obrázek 2 - Kostel sv. Vavřince.....	IV
Obrázek 3 - Benešovic chalupa	V
Obrázek 4 - Dnešní podoba domu Benešových.....	V
Obrázek 5 - Matěj Beneš	VI
Obrázek 6 - Anna Petronila Benešová.....	VI
Obrázek 7 - Hrob rodičů Vojty Beneše na kožlanském hřbitově	VII
Obrázek 8 - Václav Beneš.....	VIII
Obrázek 9 - U bratra Jana v USA	VIII
Obrázek 10 - Záznam o křtu	IX
Obrázek 11 - Původní budova základní školy v Kožlanech	IX
Obrázek 12 – Nová budova základní školy v Kožlanech.....	X
Obrázek 13 - Nová budova ZŠ Kožlany v dnešní podobě.....	X
Obrázek 14 - Dům Benešových v Brandýse nad Labem.....	XI
Obrázek 15 - Vojta Beneš při proslovu v Čakovicích	XI
Obrázek 16 - Dům Benešových v Chicagu	XII
Obrázek 17 - Rodina Benešova v Americe.....	XII
Obrázek 18 - Vojta Beneš při práci.....	XIII
Obrázek 19 - Návrh na jmenování Vojty Beneše školním inspektorem v roce 1921	XIII
Obrázek 20 - Plakát k přednášce Vojty Beneše z roku 1937.....	XIV
Obrázek 21 - Seznam přednášek Vojty Beneše v Americe během druhého odboje.....	XV
Obrázek 22 - Vojta Beneš během odboje za druhé světové války.....	XVI
Obrázek 23 - Rukopis Vojty Beneše	XVI
Obrázek 24 - Novinový článek o falešné zprávě o úmrtí Vojty Beneše	XVII
Obrázek 25 - Členové ČSNRA	XVII
Obrázek 26 - Dopis dcery Alice s žádostí o možnost odchodu Vojty Beneše do Ameriky ..	XVIII
Obrázek 27 - Hrob Vojty a Emilie Benešových.....	XIX
Obrázek 28 - Vojta Beneš na cestách	XIX

PŘÍLOHA Č. 1 - FOTOGALERIE

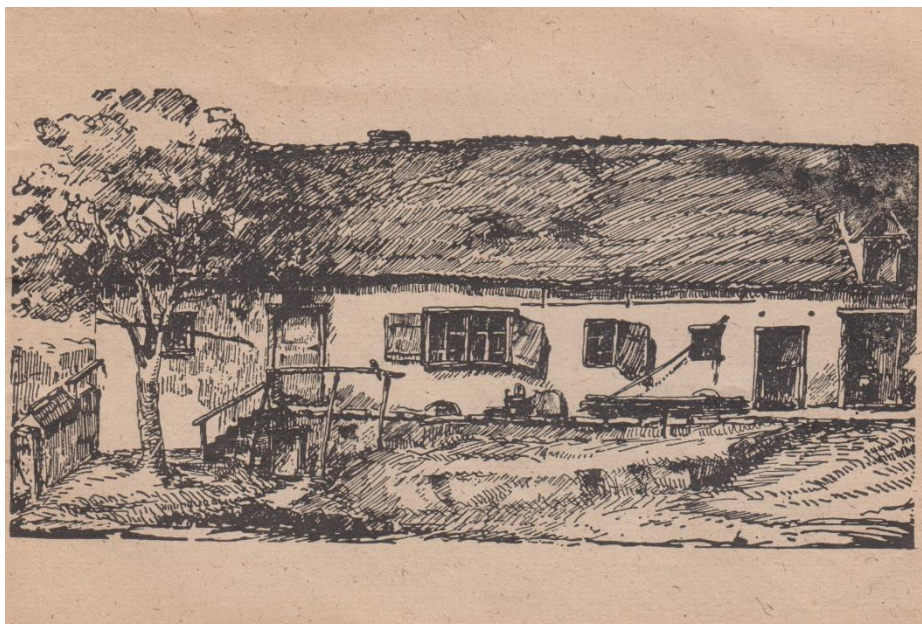
Obrázek 1 – Vojta Beneš

Fotografie z knihy Jaromíra Janaty *Rodiště, rod a dětství dra Eduarda Beneše*.

Obrázek 2 – Kostel sv. Vavřince

Duben, 2019, autor: Adéla Fojtíková.

Obrázek 3 – Benešovic chalupa

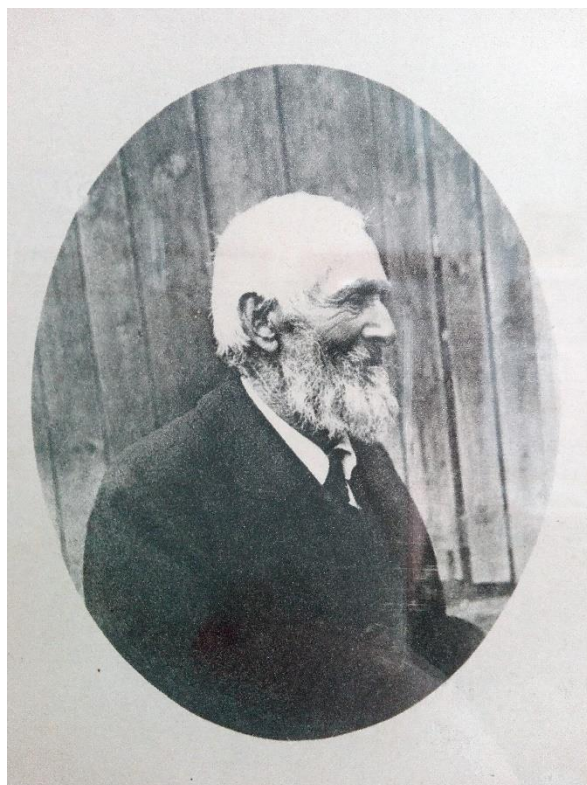
Obrázek z knihy Kožlany v obrázcích.

Obrázek 4 – Dnešní podoba domu Benešových

Duben, 2019, autor: Adéla Fojtíková.

Obrázek 5 – Matěj Beneš
Fotografie z Městského muzea Kožlany.

Obrázek 6 – Anna Petronila Benešová
Fotografie z Městského muzea Kožlany.

Obrázek 5 – Hrob rodičů Vojty Beneše na kožlanském hřbitově

Duben, 2019, autor: Adéla Fojtíková

Obrázek 6 – Václav Beneš

Fotografie z Městského muzea Kožlany.

Obrázek 7 – U bratra Jana v USA

Fotografie z Knihy Vojty Beneše Děti v bouři revoluce.

K n i h a

Rok, měsíc a den		Jmeno křtěciho	Jmeno pokřtěnce	Katolické	Nekatolické	Mužské	Ženské	Manželské	Nemanželské	Mrtvě narozené	Místo, číslo domu, bývalé panství, okresní ouřad, kraj	B á b a
narození	křtu											Jmeno a příjmení, obydlí, je-li skoumán, čili nie.
1878	Květen 11 12	F. Tomáš Kápián	Vojtěch od. bop. 13. 10. 1899.	Katolické							Kožlany č. 101	Johana Fučíková, glava, & Kožlany
<p>Vykonal v církvi a vstoupil bez vyem. nábož. + 20. 11. 1957 (Mě. pol. úřad v Branném) 79/144 25/1960 č. 6145. - divaz</p>												

Obrázek 8 – Záznam o křtu

Záznam v kožlanské matrice narozených z let 1862 – 1879.

Obrázek 9 – Původní budova základní školy v Kožlanech

Dnes je v této budově umístěné Městské muzeum Kožlany.

Duben, 2019, autor: Adéla Fojtíková

Obrázek 10 – Nová budova základní školy v Kožlancech

Nová měšťanská škola byla otevřena v září 1913. Fotografie z Městského muzea Kožlany.

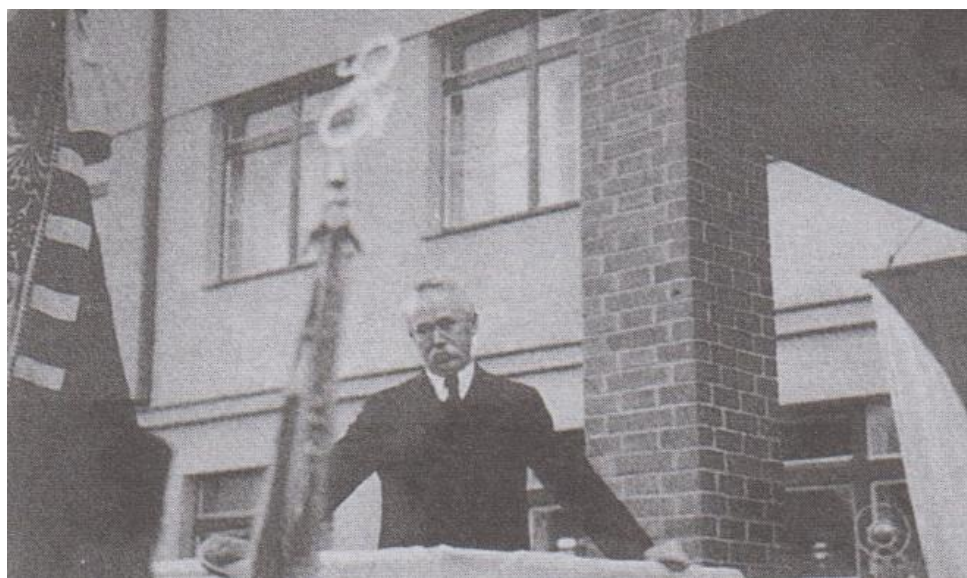

Obrázek 11 – Nová budova ZŠ Kožlany v dnešní podobě

Duben, 2019, autor: Adéla Fojtíková.

Obrázek 12 – Dům Benešových v Brandýse nad Labem
Fotografie z knihy Vojty Beneše Děti v bouři revoluce.

Obrázek 13 – Vojta Beneš při proslovu v Čakovicích
Fotografie z knihy Jaroslavy Krákorové, Renáty Řehákové a Jana Švéda Čakovice, Miškovice, Třeboradice.

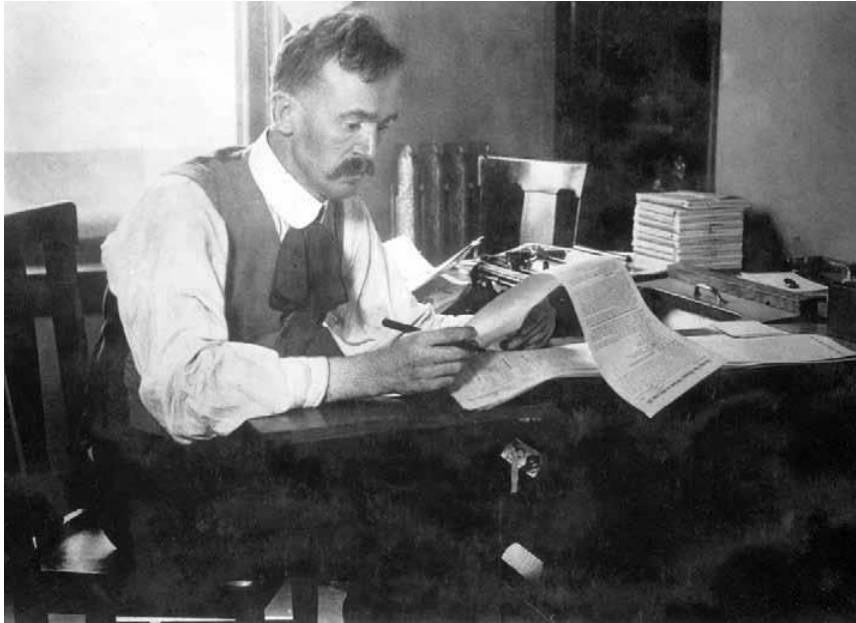
Obrázek 14 – Dům Benešových v Chicagu

Fotografie z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

Obrázek 15 – Rodina Benešova v Americe

Fotografie z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

Obrázek 16 – Vojta Beneš při práci

Fotografie z knihy Václava Vondráška a Františka Hanzlíka *Krajané v USA a vznik ČSR.*

prostané NÁVRH JEMNOVÁNÍ. *19. XI. 1921*

Číslo návrhu	Jmeno, příjmení a rodná data.	Den a rok nastoupení státní služby	Počet dní v roce, kdy byl v službě	Návrh jmenovací	Odůvodnění návrhu	Průběh a schválení v ústřední kanceláři
	Vojtěch Beneš, okranní školní inspektor, nar. 17.V.1873 v Kolářech.	14.XI. 1897		Budíž jmenován záměrně školním inspektorem v VI. hodnostní třídě.	Beneš, který poslal národní školství dlouholetou práci jako učitel na školách obecných, odborný učitel a ředitel na školách měšťanských a jako administrativní úředník ve funkci okresního školního inspektora, hodí se zvláště dobře na inspektora na školách národních. Děkujeme se zabýval studiem otázek školních, zejména v oboru pedagogické, psychologické, výchovné a zkušební v oboru tělesné výchovy nabytí na svých cestách v cizině, hlavně v Americe, kde si získal při práci osvobozené osobě zvláštní zásluhy.	19.XI. 1921. v Praze, dne 23. XII. 1921. Za předsedu vlády:

27
V Praze dne 19. listopadu 1921.

Minister školství a národní osvěty

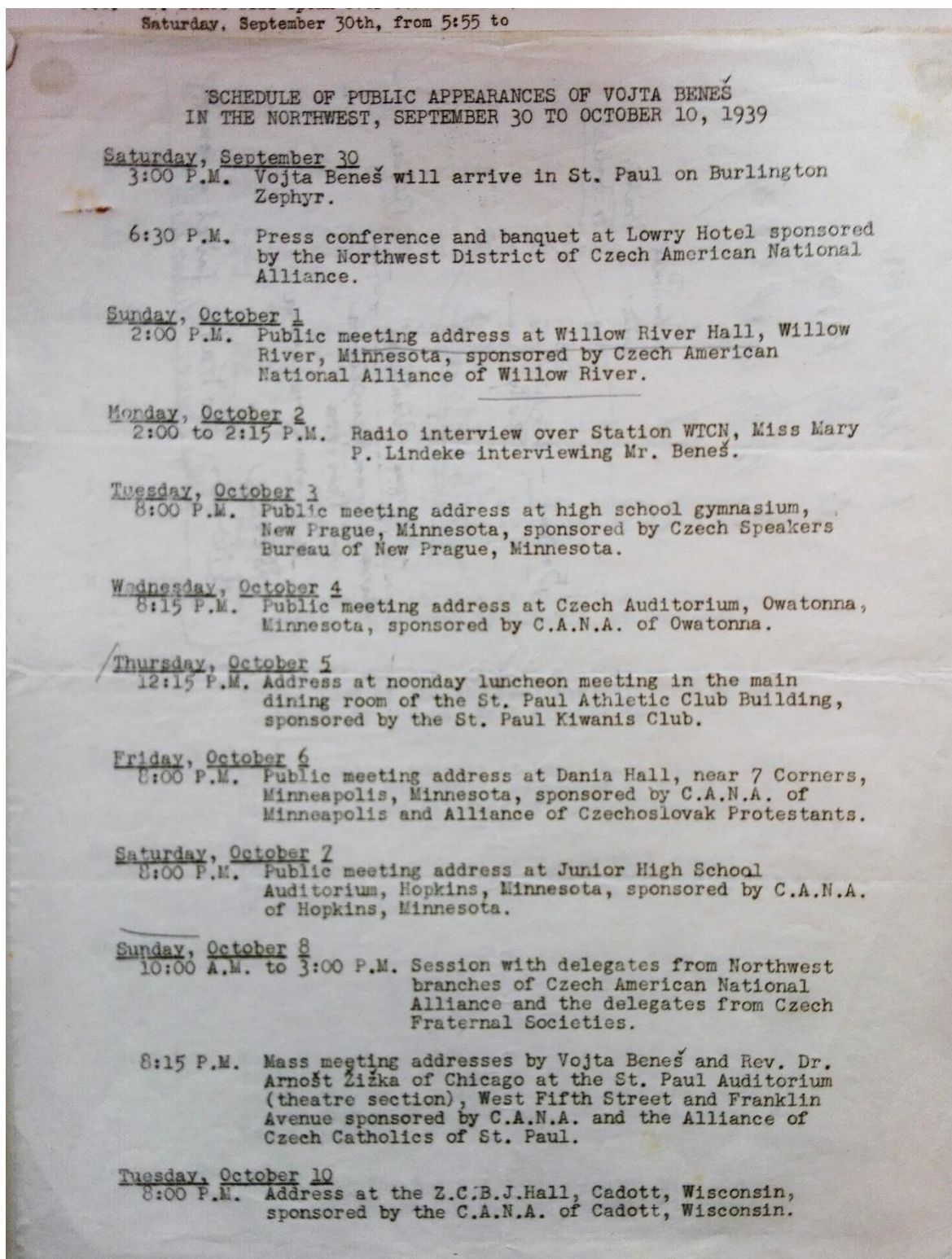
Obrázek 17 – Návrh na jmenování Vojty Beneše školním inspektorem v roce 1921

Listina z fondu Vojta Beneš z Archivu Prezidenta České republiky v Praze.

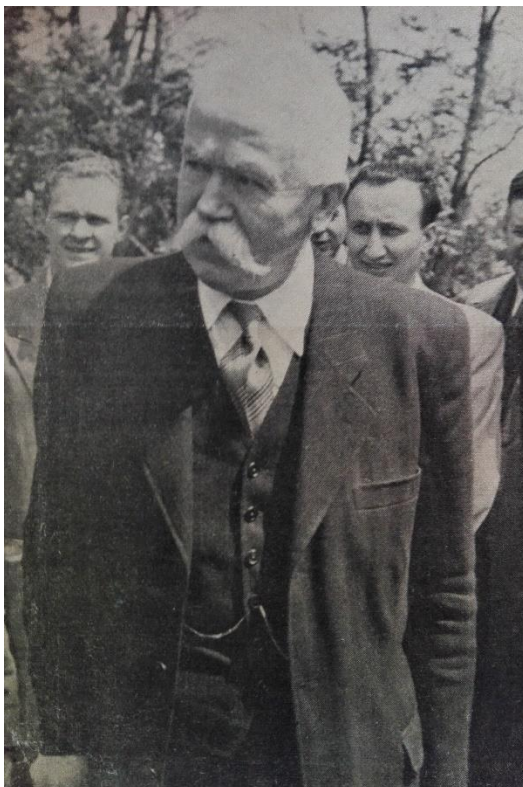

Obrázek 18 – Plakát k přednášce Vojty Beneše z roku 1937
Plakát z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

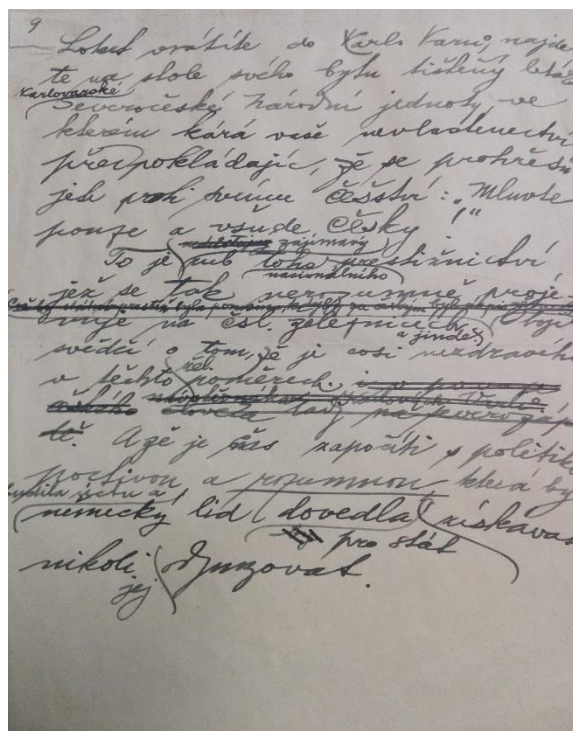

Obrázek 19 – Seznam přednášek Vojty Beneše v Americe během druhého odboje
Seznam z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

Obrázek 20 – Vojta Beneš během odboje za druhé světové války
Fotografie z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

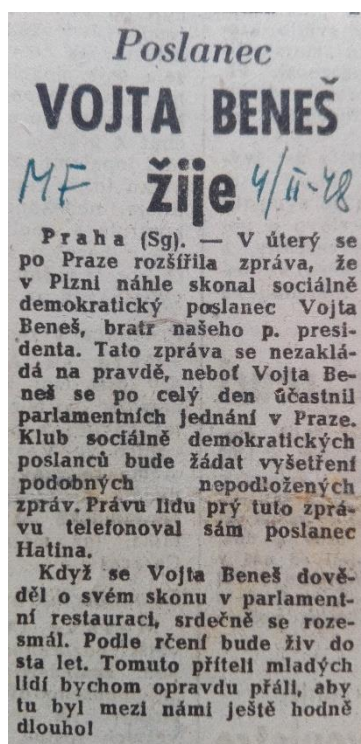

Obrázek 21 – Rukopis Vojty Beneše
Z fondu Vojta Beneš z Městského archivu v Plzni

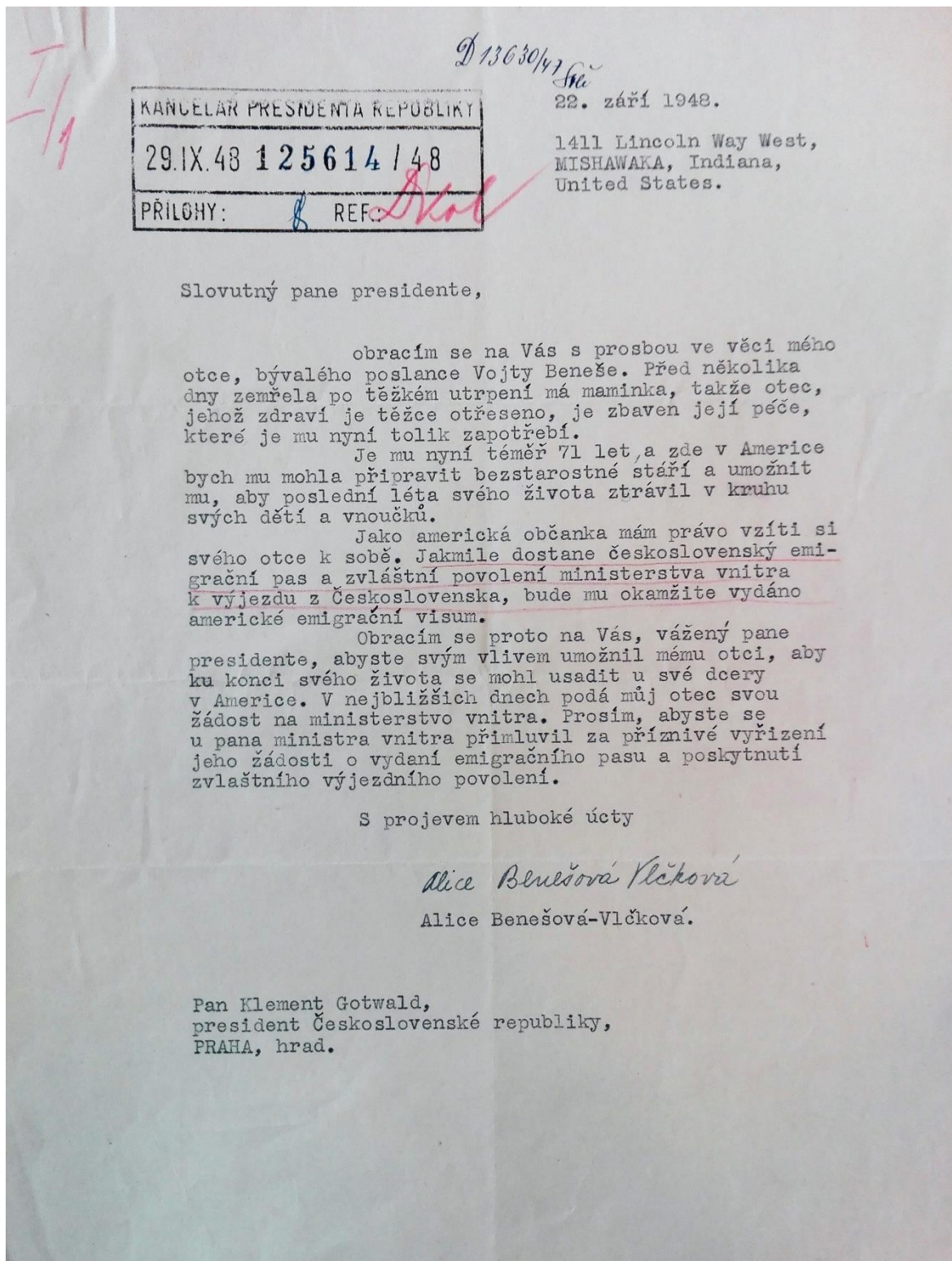
Obrázek 23 – Členové ČSNRA

Zleva Vojta Beneš, Jaroslav Zmrhal a Josef Martínek. Fotografie z knihy Františka Hanzlíka *Krajané a československý zahraniční odboj 1938–1945*.

Obrázek 22 – Novinový článek o falešné zprávě o úmrtí Vojty Beneše

Článek z fondu Vojta Beneš z Archivu Národního muzea v Praze.

Obrázek 24 – Dopis dcery Alice s žádostí o možnost odchodu Vojty Beneše do Ameriky

Alice Benešová Vlčková žádala tehdejšího prezidenta Klementa Gottwalda o to, aby u ní ve Spojených státech Amerických mohl dožít. Žádost byla potvrzena. Dopis z fondu Vojta

Beneš z Archivu Prezidenta Česká republika.

Obrázek 25 – Hrob Vojty a Emilie Benešových

Fotografie z webových stránek Spolek pro vojenská pietní místa. Srpen, 2017, autor: Vladimír Štrumpl.

Obrázek 26 – Vojta Beneš na cestách

Fotografie z knihy Vojty Beneše Děti v bouři revoluce.

PŘÍLOHA Č. 2. - DOTAZNÍK

Dotazník – Vojta Beneš

1. Do jaké chodíš třídy?
2. Jistě znáš Edvarda Beneše, ale slyšel/a jsi někdy o Vojtovi Benešovi?
ANO   NE
3. Pokud ano, napiš, kdo to byl, popřípadě čím se zabýval.
4. Pokud ne, zkus zapřemýšlet o tom, kdo to byl a svoje nápady zapiš.
5. Víš, kde měla rodina Benešova svůj dům? Pokud ano, kde se nacházel?
ANO   NE
6. Znáš ještě někoho z rodiny Edvarda Beneše? Pokud ano, koho?
ANO   NE
7. Znáš nějaká díla Vojty Beneše, která se věnují Kožlanům a jeho rodině? Pokud ano, jaká?
ANO   NE
8. Cítíš se hrdý, že tvoje rodné město má slavné rodáky?
9. Pokud by v Kožlanech měla vzniknout nová pamětná deska, socha, naučná stezka, komu by měla být podle tebe věnována a kam bys jí nechal/a umístit?
10. Zjisti od tří dospělých ve tvém okolí, jestli znají Vojtu Beneše a zkus se jich zeptat na nějaké informace o něm.

Dotazník byl vytvořen pro praktickou část mé bakalářské práce. Je zaměřený na Vojtu Beneše a jeho odkaz v Kožlanech. Předložen byl žákům 7. a 9. třídy na Základní škole Dr. Edvarda Beneše.

PŘÍLOHA Č. 3 – ABECEDNÍ SEZNAM LITERÁRNÍHO DÍLA VOJTY BENEŠE

7. března chtěl bych říci mládeži, 1935

A proposal for the Reconstruction of the Educational System in Post-War, 1943

Alkohol škůdce lidu, 1906

Bije hodina dvanáctá - Amerických Čechům, 1917

Bohemia: a brief evaluation of Bohemia's contribution to civilization, 1917

Bojovali jsme za svobodu, 1947

Česká čítanka - Československé mládeži v Americe, 1912

České národní sdružení, 1925

Československá Amerika v odboji, 1931

Črty a povídky, 1908

Děti v bouři revoluce, 1947

Druhá čítanka pro české děti v Americe, 1916

Economic Strength of the Bohemian (Czechoslovak) Lands, 1918

Gustav Habrman 1864-1924, 1924

Historie Jožky Rokošova, 1924

Hlubina bezpečnosti, 1933

Hory matky boží, 1934

Ideový základ naší svobody, 1929

Jak žije a trpí naše domovina pod ranami války, 1917

Je Čechům v Americe třeba české školy?, 1914

Masaryk v revoluci, 1948

Masarykovo dílo v Americe, 1925

Mobilisace mravních sil národa na obranu státu, 1936

Naše maminka, 1938

Nepromluvíš křivého svědectví!, 1927

Nový řád? Nový člověk!: Deset článků o výchově, škole a politice, 1946

O humanitní demokracii, 1938

O lepší svět, 1928

O víře ve výchovu, 1932

Poselství amerických krajanů osvobozené vlasti, 1919

Poslání československého lidu v Americe, 1941

Povídka májového večera, 1924

- Proslov k mládeži o vzniku a poslání československé armády, 1934
- První vojáci nejzápadnější fronty, 1946
- Rok na vsi, 1907
- Rolničky: Veršiky, říkadla, 1925
- Světlo na křižovatkách: pět kapitol československému lidu v Americe, 1941
- Škola a výchova v demokratickém státě, 1921
- Talitha Kumi, 1941
- Ten Million Prisoners : (Protectorate Bohemia and, 1940
- The mission of a small nation, 1941
- The Tragic Fate of Czechoslovakia, 1940
- Újezdní školy měšťanské, zákon jednomyslné státní vůle, 1936
- V tesklivé noci volám, 1917
- Věčné prameny: Dokumenty o lásce, vděčnosti a nesmrtelnosti národa, 1924
- Vojáci zapomenuté fronty, 1923
- Výchova k otroctví či ke svobodě?, 1927
- Z časů veliké víry, 1926
- Za kožlanskými humny, 1948
- Žalář milionů: Protektorát Čechy a Morava, 1947